

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA FİİL KAVRAMI^(*)

Dr. Öğr. Üyesi Şule KARATAŞ^(**)

ÖZET

Ceza muhakemesi hukukunda fiil kavramı, yargılamanın konusunu, mahkemenin inceleme ve karar verme yetkisinin sınırlarını ve aynı fiilden dolayı iki kez yargılama yasağının (*ne bis in idem*) uygulama alanını belirleyen temel bir ölçüttür. Bu çalışmada muhakeme hukuku anlamındaki fiil, maddi ceza hukukundaki fiilden bağımsız bir kategori olarak ele alınmakta ve iki kavram arasındaki ilişki, içtima öğretisi ile Alman Federal Yüksek Mahkemesi içtihadı ışığında incelenmektedir. Çalışma, Türk ve Alman hukukunun teorik çıkış noktasının ortak olduğunu; her iki sistemde de muhakeme fiilinin hukuki nitelendirmeden bağımsız bir tarihsel olay bütünlüğü olarak kavrandığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bu ortaklık normatif düzlemde farklılaşmaktadır: Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 264, ceza muhakemesi anlamında fiili; suç tipinden bağımsız biçimde, iddianamede belirtilen ve duruşma sonucunda ortaya çıktığı şekliyle ele alırken; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 225'teki "iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil" ifadesi, uygulamada fiilin suç tipiyle ilişkilendirilmesine zemin hazırlamaktadır. Yargıtay içtihadı incelendiğinde, aynı tarihsel olayın parçası olan davranışların, ilgili suç tipinin unsurları iddianamede açıkça gösterilmediği gerekçesiyle yeni fiil sayıldığı görülmektedir. Çalışma, bu dar yorumun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Zolotukhin kararıyla benimsediği *idem factum* ölçütüyle bağdaşmadığını ileri sürmekte ve CMK m. 225'teki ifadenin tarihsel olay bütünlüğünü esas alacak biçimde yeniden değerlendirilmesini önermektedir.

Anahtar Kelimeler

Ceza Muhakemesi Anlamında Fiil, Idem Factum, Ne Bis In Idem, İddianame ile Bağlılık, Hükümün Konusu, CMK m. 225.

^(*) DOI: 10.33432/ybuhukuk.1965461 - **Geliş Tarihi:** 06.06.2026 - **Kabul Tarihi:** 16.07.2026.

^(**) İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Anabilim Dalı, İstanbul - Türkiye,

E-posta: sule.karatas@medeniyet.edu.tr; Orcid: 0009-0003-4223-995X.

THE CONCEPT OF ACT (TAT) IN CRIMINAL PROCEDURE LAW

ABSTRACT

The concept of the act in criminal procedure law determines the subject matter of the proceedings, the limits of the court's adjudicative authority, and the scope of the ne bis in idem prohibition. This study examines the procedural act as a category independent of its substantive criminal law counterpart, with reference to the doctrine of concurrence of offenses and the case law of the German Federal Court of Justice.

Turkish and German law proceed from the same theoretical premise, treating the procedural act as a unity of a historical event independent of legal characterization. The two systems diverge, however, at the normative level. Section 264 of the German Code of Criminal Procedure defines the procedural act independently of any statutory offense, as it emerges from the trial. Article 225 of the Turkish Code of Criminal Procedure, which refers to "the act relating to the offense whose elements are set out in the indictment", effectively ties the procedural act to a specific offense type in practice. Turkish Court of Cassation case law points in the same direction: conduct forming part of the same historical event has been held to constitute a new act on the ground that the elements of the relevant offense were not expressly stated in the indictment. The study argues that this approach is incompatible with the idem factum criterion established in *Zolotukhin v. Russia* and calls for a reinterpretation of Article 225 based on the unity of the historical event.

Keywords

Procedural Act (Tat), Idem Factum, Ne Bis In Idem, Binding Effect of the Indictment, Subject Matter of the Judgment, Article 225 of the Turkish Code of Criminal Procedure.

EXTENDED ABSTRACT

This study examines the concept of the act (Tat) in criminal procedure law, a concept that determines the subject matter of the proceedings, the scope of the court's cognition obligation, and the protective reach of the *ne bis in idem* guarantee. The study addresses this question through a comparative analysis of Turkish and German law, with particular attention to legislative structure, judicial practice, and the requirements of the *idem factum* standard established in *Zolotukhin v. Russia*.

The study begins by distinguishing the procedural act from its substantive criminal law counterpart. In substantive law, the concept of the act serves to identify which offense types a given course of conduct realizes and to determine the applicable rules on concurrence. In procedural law, by contrast, the act performs a different function. It defines the boundaries within which the court must examine and adjudicate, and it determines the extent to which a final judgment exhausts the state's right to prosecute. Since these functions are different, the concept of the act in procedural law cannot simply be based on categories of substantive criminal law. The doctrines of natural unity of action (natürliche Handlungseinheit), legal unity of action (rechtliche Handlungseinheit), and the connecting effect (Klammerwirkung) are examined as tools developed in substantive law that serve as a starting point for procedural act analysis, without being determinative of it.

German law provides the principal comparative framework. Section 264 of the German Code of Criminal Procedure defines the subject matter of the judgment as the act described in the indictment, as it emerges following the trial, independently of any statutory offense. This formulation grants the court both the authority and the obligation to examine the full scope of the historical event brought before it, irrespective of the legal characterization advanced by the prosecution. The case law of the German Federal Court of Justice (Bundesgerichtshof) gives concrete content to this standard through a functional inquiry: the decisive question is whether treating the relevant conduct as separate acts would amount to an artificial fragmentation of a coherent life event. The BGH decisions of 2024, 2022, 2021, and 1984 examined in this study illustrate how this standard applies across different factual contexts, including organizational offenses, preparatory conduct, temporally interrupted sequences, and tax offenses. The 2024 decision is of particular significance, as it expressly acknowledges that a single act in the substantive law sense may comprise more than one procedural act, thereby confirming the functional independence of the two concepts.

Turkish law tells a different story. Article 225 of the Turkish Code of Criminal Procedure limits the court's judgment to the act relating to the offense whose elements are set out in the indictment. Although the provision expressly frees the court from the prosecution's legal characterization, its reference to the elements of the offense has led in practice to a closer association between the procedural act and the specific offense type charged. An examination of Court of Cassation (Yargıtay Ceza Genel Kurulu) decisions reveals that conduct forming part of the same historical event has been held to constitute a new act when the elements of the relevant offense were not expressly articulated in the indictment. This pattern recurs across decisions concerning theft, sexual assault, breach of domicile, and destruction of property. The study argues that in these cases the court is not confronting a genuinely new act but rather a question of legal characterization within the same historical event, a question that falls within the scope of the supplementary defense mechanism under Article 226 rather than requiring a fresh indictment.

This restrictive interpretation sits uneasily with the *idem factum* standard adopted by the European Court of Human Rights in *Zolotukhin v. Russia*. Under that standard, the *ne bis in*

idem guarantee is triggered whenever the factual circumstances underlying the second prosecution are substantially the same as those adjudicated in the first, regardless of legal characterization. A procedural act concept that tracks offense elements rather than historical event unity risks allowing the same course of conduct to be prosecuted multiple times under different offense headings, which is precisely what the *idem factum* standard is designed to prevent. The study accordingly argues that Article 225 should be interpreted in a manner that centers the unity of the historical event, bringing Turkish procedural law into closer alignment with both its own theoretical foundations and the requirements of the Convention.

GİRİŞ

Ceza muhakemesi hukukunda fiil kavramı, yargılamanın konusunun belirlenmesi ve mahkemenin hüküm kurma yetkisinin sınırlarının çizilmesi bakımından merkezi bir işlev üstlenmektedir. Bir ceza yargılamasında mahkemenin hangi olay hakkında karar verebileceği, yargılamanın hangi maddi olgularla sınırlı olduğu ve verilen hükmün hangi kapsamda kesin hüküm etkisi doğuracağı büyük ölçüde muhakeme konusu olan fiilin nasıl tanımlandığına bağlıdır.¹ Fiil kavramının dar yorumlanması, sanığı yargılamanın kapsamının beklenmedik biçimde genişletilmesine karşı koruyarak savunmayı kolaylaştırabilecektir. Ancak böyle bir durumda mahkemenin inceleme yetkisi dar tanımlanan fiilin sınırları içinde kalacağından ve kesin hükmün etkisi sınırlanacağından yeni yargılamaların önünün açılması tehlikesi söz konusu olabilecektir. Buna karşılık geniş yorum, yargılamayı kolaylaştırmakta ve yeniden kovuşturmaya karşı daha güçlü bir koruma sağlamakla birlikte savunmayı güçleştirecek ve maddi ceza hukukunun eksik uygulanması riskini artıracaktır.² Bu nedenle fiil kavramı yalnızca maddi ceza hukukuna ilişkin teknik bir mesele olmayıp, aynı zamanda ceza muhakemesi hukukunda iddianame ile bağlılık, savunma hakkı ve aynı fiilden dolayı iki kez yargılama yasağı gibi temel muhakeme güvencelerinin uygulama alanını doğrudan belirleyen bir ölçüttür.

Türk ceza muhakemesi hukukunda fiil kavramı kanunda açık bir tanıma kavuşturulmamıştır. Bununla birlikte 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 225. maddesi, mahkemenin hükmünü ancak "iddianamede unsurları gösterilen suçla ilişkin fiil" hakkında kurabileceğini öngörmekte; aynı maddenin ikinci fıkrasında ise fiilin hukuki nitelendirmesinde iddia ve savunmalarla bağlılık bulunmadığı düzenlenmektedir. Dolayısıyla CMK'nın ilgili maddesi dikkate alındığında fiil kısaca, iddianamede sınırları belirtilen ve suçla ilişkili olduğu iddia edilen maddi olaydır.³

¹ **Stuckenberg, Carl-Friedrich** (2020) "§ 264 Gegenstand des Urteils": Becker, Jörg-Peter vd. (Editörler) Löwe-Rosenberg Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz, 27. Auflage, Berlin, De Gruyter Rn. 4; **Radtke, Henning** (2012) "Der strafprozessuale Tatbegriff auf europäischer und nationaler Ebene", Neue Zeitschrift für Strafrecht C. 32, S. 9, ss. 479.

² **Stuckenberg** (2020) Rn. 6; **Radtke, Henning/Hohmann, Olaf** (2025) Strafprozessordnung: Kommentar, 2. Auflage, München, Verlag Franz Vahlen Rn. 4; **Radtke**, s. 480.

³ **Dursun, Selman** (2021) Ceza Hukukunda Hareket Kavram ve Terimi: Disiplinlerarası Bir Yaklaşımla: Almanca ve İngilizce Literatürle Karşılaştırmalı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 175.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’nun m. 264 f. 1 hükmü ise, fiilin duruşma sonucuna göre “ortaya çıktığı şekliyle” değerlendirileceğini açıkça öngörerek suç tipinden bağımsız bir muhakemesel fiil kavramına kanuni zemin oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere iki sistem arasındaki yaklaşım farklılığı yalnızca içtihat tercihindendir değil, kanun lafzındaki bu yapısal ayrılıktan da kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, fiilin bu şekilde tanımlanması, kavramın ceza muhakemesi hukuku içindeki işlevini açıklamak bakımından tek başına yeterli değildir. Nitekim öğretide, fiil kavramının yalnızca olgusal veya normatif ölçütlerle açıklanamayacağı ve bu yaklaşımların kavramın muhakeme hukukuna özgü işlevini tam olarak yansıtmadığı yönünde daha yeni görüşler ileri sürülmektedir. Bu çerçevede geliştirilen bir yaklaşıma göre fiil, ceza muhakemesinin yapısal işleyişi ve özellikle iddia makamı ile mahkeme arasındaki iş bölümü bağlamında açıklanmaktadır.⁴ Buna karşılık doktrinde hâkim olan görüş, fiilin kapsamını muhakeme hukukuna özgü işlevler çerçevesinde belirlemektedir.⁵

Bu çalışmanın temel amacı, ceza muhakemesi hukukunda fiil kavramının Türk ve Alman hukukunda hangi normatif temeller üzerine kurulduğunu ortaya koymak ve iki sistem arasındaki yaklaşım farklılıklarının dayandığı hukuki zemini açıklamaktır. Bu amaçla Alman hukukunda muhakeme konusu olan fiilin kanuni dayanakları ile doktrin ve yargı içtihadındaki yorumları incelenecek; Türk hukukunda iddianamenin yapısı ve hükmün konusunu düzenleyen hükümler çerçevesinde fiil kavramının normatif sınırları değerlendirilecektir. Çalışma ayrıca fiil kavramının ne bis in idem ilkesiyle olan ilişkisini ele almakta ve CMK m. 225’teki dar fiil anlayışının bu güvence bakımından doğurduğu soruna dikkat çekmektedir.

⁴ **Greco, Luis** (2015) *Strafprozesstheorie und materielle Rechtskraft: Grundlagen und Dogmatik des Tatbegriffs, des Strafklageverbrauchs und der Wiederaufnahme im Strafverfahrensrecht*, Berlin, Duncker & Humblot, s. 408.

⁵ **Stuckenberg** (2020) Rn. 8.

I. MADDİ CEZA HUKUKU İLE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU BAKIMINDAN FİİL KAVRAMININ AYRILMASI

Ceza muhakemesi hukukunda fiil kavramının kapsamının belirlenmesi bakımından önemli sorunlardan biri, muhakeme hukuku anlamındaki fiil (prosesuale Tat) ile maddi ceza hukukundaki fiil (materiell-rechtlicher Tatbegriff) kavramı arasındaki ilişkinin mahiyetidir.

Bu sorun, tarihsel süreç ve karşılaştırmalı hukuk perspektifinden ele alındığında, birbirinden özünde ayrılan iki temel yaklaşımın söz konusu olduğu görülmektedir.⁶ Doktrinde bu ayrım çerçevesinde, muhakemenin konusunun iddianamede yer alan olgular esas alınarak ve bunların hukuki nitelikleri dikkate alınmaksızın belirlenmesi *idem factum* olarak adlandırılmakta; buna karşılık aynı olguların hangi suç tipini oluşturduğu esas alınarak yapılan belirleme ise *idem crimen* yaklaşımı olarak nitelendirilmektedir.⁷ Bu iki yaklaşım arasında karma modeller de savunulmuş, kesin hükmün engelleyici etkisini yalnızca aynı veya yakın hukuki değeri koruyan suç tipleriyle sınırlı tutan görüşler öne çıkmıştır.⁸ Bununla birlikte Alman hukukunda, kanunun sistematığı ve özellikle çifte yargılama yasağının anayasal güvencesi (Art. 103 Abs. 3 GG) dikkate alındığında, fiil kavramının belirlenmesinde hukuki değer veya haksızlık içeriği gibi maddi ceza hukukuna özgü ölçütlerin esas alınması mümkün görülmemekte; bu tür bir yaklaşım fiil kavramını maddi ceza hukukuna indirgemekte ve fiil kavramının muhakeme hukukuna özgü işleviyle bağdaşmamaktadır.⁹ Bu nedenle

⁶ **Stuckenberg** (2020) Rn. 10. **Norouzi, Ali B.** (2024) “StPO § 264 Gegenstand des Urteils”: Knauer, Christoph/Kudlich, Hans/Schneider, Hartmut (Editörler) Münchener Kommentar zur Strafprozessordnung, 2. Auflage, München, C.H. BECK, s. 3a.

⁷ **Kelep Pekmez, Tuba** (2019) Ceza Muhakemesinde Fiil, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 29-30; **Stuckenberg** (2020) Rn. 10; **Norouzi**, s. 5; **Radtke/Hohmann** Rn. 7; **Radtke**, s. 480. Latince idem kelimesi ‘aynı’, factum kelimesi ‘vakıa/fiil’, crimen kelimesi ise ‘suç’ anlamına gelmektedir. Bu nedenle idem factum ‘aynı vakıa’, idem crimen ise ‘aynı suç’ anlamında kullanılmaktadır.

⁸ **Stuckenberg** (2020) Rn. 10.

⁹ Fiilin kapsamının belirlenmesinde suç tipine bağlı (idem crimen) yaklaşımın, belirlilik bakımından hukuki güvenliği artırdığı; ancak bu yaklaşımın fiili salt hukuki nitelendirme üzerinden tanımlamak suretiyle aynı tarihsel olay kapsamında yer alsalar dahi taksirle öldürme veya

muhakeme konusu fiilin belirlenmesinde esas itibarıyla *idem factum* anlayışı kabul edilmelidir.¹⁰ Dolayısıyla muhakeme hukuku anlamındaki fiil, suçun hukuki nitelendirilmesinden bağımsız olarak değerlendirilen ve olgusal nitelik taşıyan somut vakıyı ifade etmektedir.¹¹ Buna karşılık maddi ceza hukukundaki değerlendirme, söz konusu olgunun hangi suç tipini oluşturduğu, başka bir deyişle hangi haksızlık kapsamında kaldığı sorusuna yönelmektedir.¹²

A. MADDİ CEZA HUKUKUNDA FİİL KAVRAMI

Maddi ceza hukukunda fiil kavramı çoğu zaman suç tipinin gerçekleşmesini sağlayan hareket veya hareketler üzerinden ele alınırken,¹³ muhakeme hukuku anlamındaki fiil ise yargılamanın konusunu belirleyen ve belirli bir tarihsel olay bütününü ifade eden daha geniş bir kavramdır.¹⁴ Bu nedenle iki kavramın kapsamı ve işlevi bakımından birbirinden ayrılması gerekmektedir.

tehlikeli yaralama gibi farklı suç tiplerini ayrı fiil olarak değerlendirdiği ve bu nedenle muhakeme konusunu olgusal bütünlükten kopardığı; ayrıca yargılama sürecinde çoğu durumda ek iddianameye başvurulmasını zorunlu kıldığı, yargılama sonrasında ise kovuşturma makamlarının hukuki nitelendirme hataları nedeniyle aynı olayın farklı suç tipleri altında yeniden yargılama konusu yapılabilmesine yol açarak birden fazla yargılanma riskini beraberinde getirdiği ve bu suretle ceza kovuşturmasının tüketilmesi etkisini daralttığı yönünde bkz. **Norouzi** Rn. 5-6.

¹⁰ **Stuckenberg** (2020) Rn. 11; **Norouzi** Rn. 7. Ayrıca; Federal Yüksek Mahkemenin BGHSt 32, 215 ve 35, 60 kararlarında fiilin aynılığının belirlenmesinde hukuki değer veya haksızlık içeriği gibi normatif unsurlara da atıf yapıldığı; ancak bu unsurların fiilin belirlenmesinde bağımsız ve kurucu kriterler olarak değil, yalnızca tamamlayıcı ve gerekçeyi destekleyici nitelikte kullanıldığı, zira kararların esasen olay akışlarının olgusal farklılığına dayandığı; bu nedenle söz konusu içtihadın muhakeme hukuku anlamındaki fiilin belirlenmesinde saf olgusal fiil kavramından uzaklaştırıldığı ve “hareket teorisi” ile “hukuki değer ihlali teorisinin” birleşimine doğru bir yönelim olduğu şeklinde yorumlanamayacağı, aksine *idem factum* anlayışının geçerliliğini koruduğu görüşü için bkz. **Stuckenberg** (2020) Rn. 20.

¹¹ Benzer yönde bkz. **Kelep Pekmez**, s. 30.

¹² **Özgenç, İzzet** (2025) *Türk Ceza Hukuku: Genel Hükümler*, 21. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 177.

¹³ **Özgenç**, s. 182.

¹⁴ **Demirci, Hatice** (2023) *Ceza Muhakemesi Hukukunda Fiil ve Fiilin Hukuki Niteliğinin Değişmesi*, (Yüksek Lisans Tezi) Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, s. 4, 7, 40.

Maddi ceza hukukunda fiil, suçun maddi unsurunun temelini oluşturan, dış dünyada iradenin tezahürü şeklindeki her türlü insan davranışdır.¹⁵ Doktrinde fiil kavramının kapsamına dair farklı yaklaşımlar bulunmakta olup; bazı yazarlar fiili hareket, netice ve nedensellik bağıını içeren bir üst kavram olarak tanımlarken¹⁶, diğerleri fiili doğrudan “hareket” (Handlung) ile eş anlamlı kabul etmektedir.¹⁷ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) sistematüğinde, özellikle kanunun 8. maddesinde fiil ve netice kavramları birbirinden ayrıştırılmıştır.¹⁸ Bu terminolojik tartışmanın sonucu ne olursa olsun, her iki yaklaşımda da maddi hukuk anlamındaki fiil kavramı muhakeme hukukundaki fiilden daha dar bir kapsama sahip olduğu açıktır.¹⁹ Maddi hukukta fiil, irade dışı hareketleri dışlayarak sanığın davranışlarının hangi suç tiplerini gerçekleştirdiği yahut hangi normların ihlal edildiği ile ilgili olarak bir sınırlama işlevi görürken; muhakeme hukukunda önemli olan, mahkemeye inceleme ve karar için sunulan somut olayın ne olduğudur, zira fiil burada yargılamanın sınırlarını çizme işlevi görmektedir.²⁰

¹⁵ “Maddi ceza hukukunda ise, belirli bir amaca yönelen, kişinin isteğine göre ve iradesine bağlı, dış dünyada etki doğuran icrai yahut ihmali bir insan davranışdır.” Bkz. YCGK, E. 2017/586, K. 2017/450, T. 31.10.2017 <Legalbank> s.e.t. 29.05.2026.

¹⁶ **Hakeri, Hakan** (2024) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 30. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 136; **Demirbaş, Timur** (2024) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 247.

¹⁷ Fiili icrai ve ihmali hareketi kapsayan üst bir kavram olarak kabul eden görüş için bkz. **Koca, Mahmut/Üzülmaz, İlhan** (2025) Türk Ceza Hukuku: Genel hükümler, 18. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 88; fiili, icrai ve ihmali hareketi de kapsayan hareket kavramına eş anlamlı kabul eden görüş için bkz. **Akbulut, Berrin** (2025) Ceza Hukuku: Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara, Adalet, s. 312.

¹⁸ Maddi hukuktaki fiil kavramının ayrıntılı değerlendirmesi için bkz. **Akbulut**, s. 312.

¹⁹ **Tiemann, Frank** (2023) “StPO § 264 Gegenstand des Urteils”: Barthe, Christoph/Gericke, Jan (Editörler) Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung, 9. Auflage, München, C.H. BECK Rn. 9. Ayrıca bkz. BGH NStZ 2004, 582 (583); NStZ-RR 2012, 355 (356); BVerfGE 45, 434 (435) = NJW 1978, 414; BVerfGE 56, 22 (29 ff.); BVerfG 16.3.2006 - 2 BvR 111/06; **Roxin, Claus/Schünemann, Bernd/Kern, Eduard** (2022) Strafverfahrensrecht: Ein Studienbuch, 30. Auflage, München, C. H. Beck § 20 Rn. 9, Fn. 5; **Cording, Sebastian** (1993) Der Strafklageverbrauch bei Dauer- und Organisationsdelikten, Berlin, Duncker & Humblot, s. 134; **Bechtel, Alexander** (2022) “Der prozessuale Tatbegriff und seine Bedeutung für die Bestimmung wichtiger Verfahrenshindernisse”, Der prozessuale Tatbegriff und seine Bedeutung für die Bestimmung wichtiger Verfahrenshindernisse C. 54, S. 3, s. 199.

²⁰ **Tiemann**, Rn. 9; Ceza muhakemesindeki fiilin, hukuki bağlılığın konusunu belirleme, hükmün sınırlarını belirleme, ceza davasının değişmesinin sınırlarını belirleme ve kesin hükmün kapsamını belirleme olarak dört sınırlayıcı işlevine dikkat çeken görüş için bkz. **Kelep Pek-**

Maddi ceza hukukundaki fiil kavramının muhakeme hukukundaki fiilden daha dar kapsamlı olduğu saptandıktan sonra, iki kavram arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğu sorusu gündeme gelmektedir. Bu bağlamda özellikle maddi ceza hukukundaki hareket tekliği ile muhakeme hukuku anlamındaki fiilin örtüşüp örtüşmediği, fikri içtima durumunda nasıl bir belirleme yapılacağı meselesi önem taşımaktadır. Bilindiği üzere fikri içtima ve görünüşte içtima kurumlarında tek fiil söz konusudur; dolayısıyla bu alanda belirleme yapmak kolaylaştırıcı olacaktır.

B. HAREKET TEKLİĞİNİN BELİRLENMESİNDE MADDİ CEZA HUKUKU ARAÇLARI

Her ne kadar birbirinden bağımsız kavramlar olsa da; maddi ceza hukukundaki içtimaya ilişkin değerlendirmeler, ceza muhakemesi anlamında “aynı fiilin” tespitinde önemli bir karine teşkil etmektedir.²¹ Buna göre fikri içtima (*Tateinheit*, *Alm. CK m. 52*) hâllerinde genel olarak ceza muhakemesi bakımından da tek bir fiil kabul edilirken, gerçek içtima (*Tatmehrheit*, *Alm. CK m. 53*) hâllerinde ayrı fiillerin varlığından söz edilmektedir.²² Bu anlamda aşağıda ele alınacak olan maddi hukuktaki doğal hareket tekliği kavramının muhakeme hukukundaki fiil kavramına yakınlığının etkisi es geçilmemelidir.²³ Bununla birlikte, bu ilişki ileriki bölümlerde ele alınacağı üzere mutlak bir paralellik ifade etmemektedir.

Birden fazla suç tipinin aynı olay kapsamında gerçekleştiği durumlarda, hareket tekliği-hareket çokluğu ayırımına geçilmeden önce, ilgili normlar arasında görünüşte içtima (*Gesetzeskonkurrenz*) bulunup bulunmadığı incelenmektedir. Zira bazı hâl-

mez, s. 14; Kindhäuser, Urs/Schumann, Kay H. (2022) Strafprozessrecht, 6. Auflage, Baden-Baden, Nomos § 25 Rn. 5-11; Volk, Klaus/Engländer, Armin (2020) Grundkurs StPO, 9. Auflage, München, C. H. Beck § 13 Rn. 3-9, 12.

²¹ Eschelbach, Ralf (2026) “StPO § 264 Gegenstand des Urteils”: BeckOK StPO mit RiStBV und MiStra, Graf, 58. Auflage, München, C. H. Beck Rn. 8; Norouzi, Rn. 18; Kelep Pekmez, s. 198 § 20 Rn. 7; Kindhäuser/Schumann, § 25 Rn. 12; Roxin/Schünemann/Kern, § 20 Rn. 7. Ayrıca bkz. OLG Celle, NStZ-RR 2010, 248.

²² Eschelbach, Rn. 8; Kelep Pekmez, s. 198; Norouzi, Rn. 19; Kretschmer, Joachim (2021) “Zum Begriff der Tat im prozessualen Sinne: BGH, Beschluss vom 19. Januar 2021 - 2 StR 458/20”, Juristische Rundschau C. 2021, ss. 598-601, s. 600; Tiemann, Rn. 11; Roxin/Schünemann/Kern, § 20 Rn. 8.

²³ Norouzi, Rn. 19.

lerde bir suç tipi diğerinin haksızlık içeriği içinde erimekte ve bu durumda birden fazla suç tipinin birlikte uygulanmasına gerek kalmamaktadır. Bu gibi durumlarda üstün olan norm uygulanmakta; diğer norm ise geri çekilmekte (*zurücktreten*) veya bastırılmaktadır (*verdrängen*). Maddi ceza hukukundaki bu içtima araçları, fiil tekliğini belirleme işlevleri nedeniyle muhakeme hukuku anlamındaki fiilin tespitinde de bir hareket noktası oluşturduğundan ve özellikle aşağıda incelenecek Alman Federal Yüksek Mahkemesi içtihadının değerlendirilebilmesi için zorunlu bir kavramsal zemin teşkil ettiğinden, burada ana hatlarıyla ele alınacak; ancak içtima öğretisinin doğrudan makalenin konusunu oluşturmaması nedeniyle ayrıntıya girilmeyecektir. Nitekim aşağıda görüleceği üzere, bu araçlardan bir kısmı -özellikle Türk hukukunda doğrudan bir karşılığı bulunmayan kenetlenme etkisi (*Klammerwirkung*)- Alman içtihadındaki fiil tartışmasının anlaşılması bakımından belirleyicidir.

1. Görünüşte İçtima Alanında Hareket Tekliği

Görünüşte içtima kapsamında, normlar arasındaki ilişkinin niteliğine göre başlıca üç görünüm ayırt edilmektedir. Özel norm, genel norm ilişkisi (*Spezialität*) kapsamında bir suç tipi, diğer bir suç tipinin tüm unsurlarını içerip buna ek olarak özel bir nitelikli unsur taşıyorsa, özel norm genel normu bertaraf etmektedir. Bu durumda genel norm ayrıca uygulanmayacaktır.²⁴

Tüketme (*Konsumtion*) olarak adlandırılan durum kapsamında bir suç tipi, diğerinin gerçekleştirilmesi sırasında tipik olarak ortaya çıkıyor ve onun haksızlık içeriği içinde eriyorsa, bağımsız bir değerlendirmeye tabi tutulmayacaktır. Bu hâlde kapsayıcı veya ağır olan norm uygulanmaktadır.²⁵ Son zamanlarda Alman hukukunda öğreti ve içtihat, özellikle bazı sınır durumlarda tüketme ile fikrî içtima arasındaki ayrımın tartışmalı olduğu ve daha önce tüketme kapsamında değerlendirilen bazı hâllerin, bağımsız haksızlık içeriklerinin daha görünür kılınması amacıyla fikrî içtima çerçevesinde ele alınabildiği de belirtilmektedir.²⁶

²⁴ Rengier, Rudolf (2022) Strafrecht Allgemeiner Teil, 14. Auflage, München, C.H. Beck § 56 Konkurrenzen Rn. 29.

²⁵ Rengier, § 56 Konkurrenzen Rn. 30.

²⁶ Rengier, § 56 Konkurrenzen Rn. 31. Ayrıca Bkz. BGH 2 StR 481/17 - Beschluss vom 27. November 2018 (LG Köln). Tüketmenin ancak suç tiplerinden birinin diğerinin tipik eşlik eden

Talilik (*Subsidiarität*) kapsamında bazı suç tipleri, ancak başka bir normun uygulanmadığı durumlarda devreye giren tali nitelikte düzenlemelerdir. Bu hâllerde tali norm, öncelikli norm karşısında geri planda kalmakta ve yalnızca onun uygulanmadığı durumlarda dikkate alınmaktadır. Kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi karşısında, daha az yoğun bir ihmal suçunu düzenleyen normlar tali niteliktedir. Bu durumda geri planda kalan ihmal suçunun, yalnızca kısaca değerlendirilmesi yeterlidir.²⁷

2. Görünüşte İçtima Alanında Hareket Çokluğu: Cezalandırılmayan Önceki ve Sonraki Fiil

Görünüşte içtima yalnızca tek bir hareket kapsamında değil, birden fazla hareketin bulunduğu hâllerde de ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda ilk bakışta birden fazla bağımsız fiil ve buna bağlı olarak gerçek içtima (*Tatmehrheit*) söz konusu gibi görünse de, bazı fiillerin bağımsız olarak cezalandırılmasına gerek olmadığı kabul edilmektedir. Bu bağlamda öğretide “cezalandırılmayan önceki fiil” (*mitbestrafte Vortat*) ve “cezalandırılmayan sonraki fiil” (*mitbestrafte Nachtat*) kavramları geliştirilmiştir.²⁸

Cezalandırılmayan önceki fiil, genellikle sonraki suçun hazırlanmasına hizmet eden ve onun içinde haksızlık bakımından tüketilen davranışları ifade eder. Örneğin bir aracın anahtarının çalınması, bu anahtar kullanılarak aracın çalınması durumunda ayrıca cezalandırılmamaktadır.²⁹ Buna karşılık cezalandırılmayan sonraki fiil, esas suçun tamamlanmasından sonra gerçekleştirilen ve onun sağladığı menfaatin değerlendirilmesine yönelik davranışları kapsar. Ancak bu tür fiillerin cezalandırılmaması için, bunların yeni bir hukuki değeri ihlal etmemesi ve önceki suçtan bağımsız bir zarar doğurmaması gerekir. Aksi hâlde

filini oluşturması ve bağımsız bir haksızlık içeriği taşımaması hâlinde kabul edilebileceği; buna karşılık farklı hukuki değerleri koruyan ve bağımsız haksızlık içeriği barındıran suç tiplerinin bir arada gerçekleştiği durumlarda fikrî içtima hükümlerinin uygulanması gerektiği yönünde Bkz. BGH 3 StR 532/19 - Beschluss vom 29. April 2020 (LG Aurich).

²⁷ Rengier, § 56 Konkurrenzen Rn. 36-42.

²⁸ Rengier, § 56 Konkurrenzen Rn. 43.

²⁹ Rengier, § 56 Konkurrenzen Rn. 44.

artık bağımsız bir suçtan söz edilecek ve gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır.³⁰

Bu nedenle görünüşte içtima hâlleri belirlendikten sonra, varlığını koruyan suç tipleri bakımından hareket tekliği-hareket çokluğu ayırımına geçilmekte ve bu kapsamda maddi ceza hukukunda geliştirilen ölçütlere başvurulmaktadır.

Maddi ceza hukukunda bu değerlendirme çoğu zaman fikrî içtima (Tateinheit) başlığı altında ele alınmakta ve Alm. CK m. 52’de yer alan “aynı hareket” kavramı üzerinden açıklanmaktadır. Bu nedenle hareket tekliğini belirlemeye yönelik ölçütler, esasen fikrî içtima hükümlerinin uygulanma alanını belirlemek amacıyla geliştirilmiş olup, hareket tekliği değerlendirmesi ile fikrî içtima arasında sıkı bir sistematik bağlantı bulunmaktadır. Dolayısıyla aşağıda incelenecek olan hareket tekliği türleri, aynı zamanda fikrî içtimanın sınırlarının çizilmesinde kullanılan temel araçları ifade etmektedir.

Hareket tekliğinin belirlenmesinde üç araç söz konusudur. Bunlar; doğal anlamda tek hareket, doğal hareket tekliği ve hukuki hareket tekliğidir.

3. Doğal Anlamda Tek Hareket (*eine Handlung im natürlichen Sinn*)

Failin tek bir irade tezahürüyle (Willensbetätigung) dış dünyada tek bir hareket gerçekleştirmesi (yahut ihmali suçlarda hareketi ihmal etmesi)³¹ ve bu hareketle bir veya birden fazla suç tipini ihlal etmesi doğal anlamda harekettir.³² Bu durumda hareket tekliği doğrudan mevcut olup ayrıca bir birleştirme değerlendirmesine gerek bulunmamaktadır. Nitekim Alman hukukunda kalabalığa tek bir el bombasının atılması örneğinde, birden fazla kişinin ölmesi veya yaralanması hâlinde dahi hareket tekliği korunmaktadır.³³ Benzer şekilde Türk hukukunda da Yargıtay Ceza Genel Kurulu, tek bir av tüfeği atışıyla bir kişinin öldürülüp iki kişinin yaralanması olayında hareketin tekliğini kabul ederek meseleyi fikrî içtima çerçevesinde değerlendirmiştir.³⁴

³⁰ Rengier, § 56 Konkurrenzen Rn. 45.

³¹ Heinrich, Bernd (2022) Strafrecht - Allgemeiner Teil, 7. Auflage, Stuttgart, W. Kohlhammer Verlag Rn. 1411.

³² Rengier, Konkurrenzen Rn. 15.

³³ Heinrich, Rn. 1411. Bu örnek Türk hukukunda geçerli değildir.

³⁴ Bkz. YCGK, E. 2019/350, K. 2020/30, T. 28.01.2020 <Legalbank> s.e.t. 29.05.2026.

4. Doğal Hareket Tekliği (*natürliche Handlungseinheit*)

Fiil tekliğini kuran başlıca araçlardan biri doğal hareket tekliğidir. Bu çerçevede aynı veya benzer nitelikteki birden fazla hareket, zaman ve mekân bakımından sıkı bir bağlantı içinde bulunmaları ve tek bir iradenin tezahürü olmaları hâlinde hukuken tek bir hareket olarak kabul edilmektedir.³⁵ Burada belirleyici olan, dış dünyada gerçekleşen davranışların yaşamın olağan akışı içinde üçüncü bir gözlemci bakımından tek bir bütün olarak algılanabilmesidir. Bu nedenle kısa aralıklarla gerçekleştirilen ve aynı hukuki değere yönelen birden fazla hareket tek bir hareket sayılabilirken, iradenin yenilenmesi ya da belirgin bir kesintinin varlığı hâlinde yeni bir fiilin başladığı kabul edilmektedir.³⁶ Aynı mağdura ait olmak kaydıyla farklı hukuki değerlere yönelmiş olan hareketler de zaman ve mekân bakımından sıkı bir bağlantı içinde bulunmaları halinde doğal hareket tekliği kapsamında kabul edilecektir.³⁷ Son olarak istisnai hallerde; doğrudan zaman ve mekân bakımından sıkı bir bağlantı içinde bulunan fiillerin, farklı hukuki değer taşıyıcılarına yönelmiş olsalar dahi, doğal hareket tekliği olarak kabul edilebileceği de kabul edilmektedir³⁸

a. Suç Tipindeki Unsurların Tekrarlı Olarak Gerçekleştirilmesi (*iterative Tatbestandsverwirklichung*)

Failin suç tipinin bir unsurunun gerçekleşmesi için tek hareket yeterliyken hareketin tekraren gerçekleştirmesi ve bu suretle hareketin haksızlık içeriğini artırması halinde böyle bir durum söz konusudur.³⁹ Örneğin failin mağduru

³⁵ BGH 1 StR 596/84 JR 1985, 512; vgl. auch BGH 2 StR 801/52 BGHSt 4, 219; BGH 2 StR 565/56 BGHSt 10, 230; BGH 1 StR 348/77 JZ 1977, 609; BGH 4 StR 742/94 NJW 1995, 1766; BGH 5 StR 569/96 BGHSt 43, 381/386 f.; BGH 2 StR 391/15 NStZ 2016, 594; BGH 5 StR 144/20 BeckRS 2020, 19250; vgl. auch Roxin AT 2 § 33/31. **Gropp, Walter/Sinn, Arndt** (2020) Strafrecht Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Berlin, Heidelberg, Springer § 14 Rn. 81; **Heinrich**, Rn. 1413; **Velten, Petra** (2026) “§ 264 StPO Gegenstand des Urteils”: Deiters, Mark/Wolter, Jürgen (Editörler) SK-StPO Kommentar, 6. Auflage, Carl Heymanns Verlag, s. Rn. 31.

³⁶ **Rengier**, Rn. 16-21; **Heinrich**, Rn. 1413.

³⁷ **Heinrich**, Rn. 1416.

³⁸ **Heinrich**, Rn. 1417.

³⁹ **Rengier**, § 56 Konkurrenzen Rn. 16; **Akkaya, Çetin** (2019) “Suçların İçtimai Bağlamında Fiil Tekliği”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi S. 13, ss. 1-38, s. 20.

tekme ve tokatlarla darp etmesi (kasten yaralama suçu); aynı mekânda bulunan ve aynı veya farklı maliklere ait eşyaların birlikte alınması birden fazla araç anahtarının ele geçirilmesi ve hemen ardından bu anahtarlara ait araçların götürülmesi gibi hâllerde (hırsızlık suçu), birden fazla doğal anlamda hareket bulunmasına rağmen doğal anlamda hareket tekliğinin varlığı kabul edilmektedir.⁴⁰ İçtima hukuku bakımından ele alındığında; Alman Ceza Kanunu m. 52 f. 1 var. 2 anlamında bir fikrî içtima hâli söz konusu olmamaktadır, zira böyle bir durumda aynı ceza normunun birden fazla kez ihlal edildiği kabul edilmemektedir.⁴¹ Seçimlik hareketli suçlarda da, seçimlik hareketlerden herhangi birinin veya birkaçının birlikte gerçekleştirilmesi durumunda, tek fiil oluşacaktır.⁴²

b. Suç Tipindeki Unsurların Aşamalı Olarak Gerçekleştirilmesi (*sukzessive Tatbestandsverwirklichung*)

Doğal hareket tekliğinin söz konusu olduğu bir diğer durum, suçun tipik unsurlarından birinin, birbirinden bağımsız hareketler şeklinde değil, tek bir hukuki değerlendirmeye tabi olan aşamalı bir şekilde ortaya çıkmasıdır. Örneğin bir kişiyi öldürmek isteyen failin hedefe ulaşmak amacıyla art arda ateş etmesi hâlinde, ilk atışların yaralamaya yol açması ve nihayet son atışın ölüm sonucunu doğurması durumunda, bu hareketlerin her biri ayrı fiil olarak değil, tek bir öldürme fiilinin aşamaları olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle olayda birden fazla yaralama veya öldürmeye teşebbüs fiilinden değil, tek bir kasten öldürme suçunun icrasından söz edilecektir.⁴³

⁴⁰ **Rengier**, § 56 Konkurrenzen Rn. 17, 44. Türk hukukunda farklı değerlendirmeler söz konusudur. Hırsızlık suçunda fiil tekliğinin belirlenmesinde Yargıtay kararları tam anlamıyla yeknesak değildir. Bazı kararlarda ortak mekân, zaman ve zilyetlik ilişkisi esas alınarak tek fiil kabul edilirken, bazı kararlarda mağdurların farklılığı ve eşyaların farklı kişilere ait olduğunun fail tarafından bilinmesi mağdur sayısına suç kabulüne yol açmaktadır. Bu tartışmalar için bkz. **Alpaslan, Selin** (2025) “Yargıtay Kararları Işığında İçtima Kurallarının Hırsızlık Suçu Bakımından İncelenmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi C. 31, S. 1, ss. 69-90, s. 83 vd.

⁴¹ **Rengier**, § 56 Konkurrenzen Rn. 18.

⁴² **Akkaya**, s. 23.

⁴³ **Rengier**, § 56 Konkurrenzen Rn. 21.

5. Zincirleme suç (*fortgesetzte Handlung / Fortsetzungszusammenhang*)

Tarihsel açıdan değinilmesi gereken bir diğer araç, Alman hukukunda terk edilmiş olan zincirleme suç kurumudur (*fortgesetzte Handlung / Fortsetzungszusammenhang*). Bu kurum, aynı türden suçların ortak bir plan çerçevesinde, önceden oluşturulmuş genel bir kast (*Gesamtvorsatz*) altında ve benzer bir icra tarzıyla ardışık biçimde işlenmesi hâlinde, birbirinden bağımsız birden fazla doğal hareketin hukuken tek bir fiil olarak değerlendirilmesine imkân tanımaktaydı.⁴⁴ Bu suretle fiil çokluğu içeren bir davranışlar dizisi, maddi ceza hukuku bakımından tek fiil ve tek suç olarak kabul edilmekte; buna bağlı olarak da tek bir ceza sonucuna ulaşılmaktaydı.⁴⁵

Kurumun terk edilmesine yol açan başlıca gerekçeler, kanunda yer almaması, içtihatın yeknesak olmaması ve zamanaşımı gibi hususlarda fail aleyhine sonuçlar doğurmasıydı.⁴⁶ Öğretide de bu kurumun terk edilmesinin uygulamada önemli güçlükler yarattığı; zira artık her tekil hareketin yer, zaman ve işleniş biçimiyle ayrı ayrı tespit edilmesi ve her biri bakımından ayrı ceza belirlenmesi ve bunların daha sonra tekrar toplam bir cezaya dönüştürülmesi gerektiği belirtilmektedir.⁴⁷

Türk hukukunda bunun karşısında yer alan düzenleme ise TCK m. 43 f. 1'dir. Bu hüküm, bir suç işleme kararının icrası kapsamında aynı suçun değişik zamanlarda birden fazla işlenmesini düzenlemekte, ancak birden fazla fiili tek fiil hâline getirmemekte; buna rağmen ceza sonucunu tek bir yaptırım rejimi içinde toplamaktadır.⁴⁸ Bu yönüyle Alman hukukundaki zincirleme suç ile TCK m. 43 f. 1 arasında belirli bir işlevsel yakınlık bulunsa da, aralarındaki ayrım; terk edilen Alman kurumunun, birleştirmeyi doğrudan fiil kavramı üzerinden gerçekleştirmesi, TCK m. 43 f. 1'inse fiil çokluğunu koruyup yalnızca yaptırım düzeyinde birleştirici etki doğurmasıdır. Kanaatimizce hatalı olarak zincirleme suç başlığında düzenlenen TCK m. 43 f. 2 ise farklı bir duruma ilişkindir. Aynı

⁴⁴ Heinrich, s. 1424-1426.

⁴⁵ Heinrich, s. 1426.

⁴⁶ BGH, Beschluss vom 3. Mai 1994, GSSt 2/93, GSSt 3/93; Heinrich, s. 1427.

⁴⁷ Heinrich, Rn. 1428.

⁴⁸ Akbulut, s. 1053; Akkaya, s. 9.

suçun tek bir fiille birden fazla kişiye karşı işlenmesi hâlinde birinci fıkra hükmünün uygulanacağını öngören bu düzenleme, Alman hukukunda aynı neviden fikri içtima (gleichartige Tateinheit Alm. CK m. 52 f. 1) çerçevesinde ele alınan bir durumu, zincirleme suç rejimine tâbi kılmaktadır.⁴⁹ Bu itibarla TCK m. 43'ün, hem fiil çokluğu içeren ardışık tekrar hâllerini (TCK m. 43 f. 1) hem de fiil tekliği içeren çok mağdurlu görünüm biçimlerini (TCK m. 43. f. 2) aynı norm çatısı altında düzenlediği görülmektedir.

6. Fikri İçtima Alanında Hukuki Hareket Tekliği (*rechtliche Handlungseinheit*)

Birden fazla hareketin hukuken tek bir fiil olarak kabul edilmesi, bazı durumlarda olgusal değil doğrudan normatif değerlendirmeye dayanmaktadır.

a. Tipik Hareket Tekliği (*tatbestandliche Handlungseinheit*)

Bazı suç tipleri, yapıları gereği birden fazla hareketin birleşmesini zorunlu kılmakta, suç tipinin yapısından kaynaklanan nedenlerle hukuken tek bir hareket olarak değerlendirilmektedir. Örneğin yağma suçunda cebir veya tehdit ile rızaya aykırı olarak malın zilyetliğinin ele geçirilmesi, ayrı hareketler olmasına rağmen tek bir suç tipi içinde birleşmektedir.⁵⁰ Özellikle çok hareketli suç tiplerinde ve mütemadi suçlarda kanun koyucu, birden fazla hareketi tek bir suç tipi bünyesinde birleştirerek hareket tekliği varsayımında bulunabilmektedir.

b. İcra Hareketinin Tamamen veya Kısmen Aynılığı (*Identität oder Teilidentität der Ausführungshandlung*)

Tek bir fiille birden fazla ceza normunun ihlal edilmesi durumunda söz konusu olan klasik fikri içtima halinin yanında; birden fazla iradenin tezahürü de icra hareketlerinin kısmen aynı olması halinde tek bir tipik hareket tekliğini oluşturabilecektir.⁵¹ Fikri içtima anlamında tek bir fiilden söz edilebilmesi için,

⁴⁹ Ceza Genel Kurulu da 43. maddenin 2. fıkrasının aynı neviden fikri içtima olarak ele alarak fikri içtima kurumuna dahil olduğunu kabul etmektedir. Bkz. YCGK, E. 2013/293, K. 2013/297, T. 11.06.2013 <Legalbank> s.e.t. 29.05.2026.

⁵⁰ **Rengier**, § 56 Konkurrenzen Rn. 24.

⁵¹ **Rengier**, § 56 Konkurrenzen Rn. 49-50.

doğal anlamda birden fazla hareketle birden fazla kanun ihlali gerçekleştirilmiş olsa bile, bu ihlallerin icra hareketleri bakımından birbirine kısmen örtüşmesi ve en azından bir hareket parçasının her iki ihlalin gerçekleşmesine hizmet etmesi yeterlidir. Bu örtüşme, suçun sona erme aşamasına kadar uzanabilir.⁵²

Alman Ceza Kanunu'nda (Alm. CK) yer alan suç tiplerinin Türk Ceza Kanunu (TCK) ile karşılaştırılmasında, normatif yapı farklılıkları nedeniyle birebir örtüşmeden ziyade fonksiyonel eşdeğerlik esas alınmalıdır. Nitekim Alman hukukunda bazı suç tipleri daha geniş ve bütüncül biçimde düzenlenmişken, Türk hukukunda aynı hukuki değerlerin korunması çoğu zaman birden fazla ayrı suç tipi aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu çerçevede, bazı suçlar fonksiyonel olarak direkt örtüşmekteyken, özellikle cebir ve tehdit içeren suçlar bakımından sistematik farklılık belirgindir. Örneğin Alm. CK m. 240'ta düzenlenen zorlama (*Nötigung*) suçu, Türk hukukunda tek bir suç tipi altında düzenlenmiş olmayıp; tehdit (TCK m. 106), cebir ve özellikle yağma (TCK m. 148) gibi farklı suç tipleri aracılığıyla parçalı biçimde karşılanmaktadır. Aynı şekilde, Alm. CK m. 239a ve m. 239b'de düzenlenen şantaj amacıyla insan kaçırma ve rehine alma suçlarının Türk hukukunda birebir karşılığı bulunmamakta; bu tür fiiller çoğunlukla TCK m. 109 (kişiyi hürriyetinden yoksun kılma) suçunun yanında başka normların da birlikte uygulanması suretiyle değerlendirilmektedir. Bu nedenle karşılaştırmalı analizlerde, normların lafzî benzerliğinden ziyade korunan hukuki değer ve suç tipinin fonksiyonu esas alınmalı; özellikle içtima değerlendirmelerinde Alman hukukundaki geniş tipli düzenlemelerin Türk hukukunda birden fazla suç tipi üzerinden sonuç doğurabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

c. Kenetlenme Etkisi (*Klammerwirkung*)⁵³

Ele alınması gereken bir diğer kurum kenetlenme etkisidir. Ceza hukukunda kenetlenme etkisi Alman öğreti ve içtihadında yer bulan, suçların içtima öğretisi içinde, birden fazla suç tipinin hangi hâllerde tek bir fiil kapsamında değerlendirileceği soru-

⁵² Rengier, § 56 Konkurrenzen Rn. 50. Gropp/Sinn, s. 667 Rn. 69.

⁵³ Kenetlenme etkisi kavramı için bkz. Akbulut, s. 1049 vd. Doktrinde parantez etkisi olarak da anılmaktadır. Bkz. Keleş Pekmez, s. 230 vd.

sunu ilişkin olarak ortaya çıkan bir kurumdur. Kenetlenme etkisi ne görünüşte içtima hâllerine ne de doğrudan gerçek içtimaya ilişkin olup; birbirinden bağımsız görünen gerçek içtima halindeki birden fazla fiilin, bunlarla kesişen ve aralarında bağ kuran bir üçüncü suç aracılığıyla hukuken tek bir fiil hâline getirilip getirilemeyeceği sorununa yöneliktir.⁵⁴ Bu nedenle kenetlenme etkisi, maddi ceza hukukunda hareket tekliği başlığı altında, özellikle doğal hareket tekliği ve tipik (hukukî) hareket tekliği yanında incelenen ve sonucu itibarıyla Alm. CK m. 52 anlamında fıkri içtimanın kabulüne yol açabilen özel bir birleştirme tekniği olarak değerlendirilmektedir.

Kenetleyici işlev gören bu üçüncü suç çoğu durumda mütemadi suç (*Da-uerdelikt*) niteliği taşımaktadır; zira süreklilik arz eden bir suç, zamansal olarak ayrışan fiillerle kesişerek bunları tek bir bütün içinde birleştirmeye elverişlidir. Buna göre X ve Z suçları kendi aralarında gerçek içtimada yer alsa bile, her iki- siyle de kesişen ve bağlayıcı işlev gören Y suçunun varlığı, bu fiiller arasındaki bağımsızlığı ortadan kaldırmakta; X, Y ve Z birlikte tek bir maddi hukuk fiili olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte kenetleme etkisinin iki önemli sınırı bulunmaktadır. İlk ola- rak, kenetleyici suçun kanuni ceza miktarında ifade bulan haksızlık içeriğinin, ke- netlenen suçlara kıyasla belirgin biçimde daha hafif olması durumunda kenetleme etkisi işlemeyecektir; zira haksızlık içeriği düşük bir suçun, daha ağır suçları tek bir fiil altında birleştirme işlevini yerine getirmesi mümkün değildir. İkinci olarak ise kenetleme etkisinin işleyebilmesi için kenetleyici suçun, kenetlenen suçlardan en az biriyle kanuni ceza miktarı bakımından yaklaşık bir denklik taşıması aranmaktadır. Dolayısıyla kenetlenen suçlardan yalnızca biri kenetleyici suçtan belirgin biçimde daha ağır olsa dahi kenetleme etkisi yine de doğabilecektir.⁵⁵ Türk hukukunda doğ- rudan bir karşılığı bulunmayan bu kurumun, aşağıda III. Bölümde incelenecek olan örgüt suçlarına ilişkin Alman Federal Yüksek Mahkemesi içtihadında merkezi bir

⁵⁴ **Rengier**, § 56 Konkurrenzen Rn. 62. **Heinrich** Rn. 1429.

⁵⁵ Kenetlenme etkisi için bkz. BGH, Beschluss vom 10. November 2010 (LG Flensburg), 5 StR 464/10; **Rengier**, § 56 Konkurrenzen Rn. 63. **Akbulut**, s. 1049-1050. Muhakeme hukuku ba- kımından BGH'nin geniş yaklaşımı ve ehliyetsiz araç kullanma sırasında işlenen daha ağır suçların tek muhakeme hukuku anlamında fiil kapsamında değerlendirilmesine ilişkin örnek- ler için ayrıca bkz. **Roxin/Schünemann/Kern**, § 20 Rn. 8.

rol oynadığı; özellikle örgüt üyeliği suçuyla fikri içtima ilişkisi içindeki diğer suçların tek bir muhakemesel fiile dahil olup olmadığı tartışmasının bu kavram üzerinden yürütüldüğü göz önünde bulundurulmalıdır.

C. MADDİ CEZA HUKUKU İLE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU ARASINDAKİ FİİL İLİŞKİSİ

Maddi ceza hukukunda fiil teklifi, birden fazla hareketin hukuki değerlendirme bakımından tek bir fiil olarak kabul edilmesiyle; muhakeme hukuku anlamındaki fiil, belirli bir suç tipine indirgenmiş dar bir hareketten ziyade, sanığın davranışlarının belirli bir hayat tecrübesine göre zaman ve mekan bakımından parçalanamaz bir bütünlük arz ettiği tarihsel bir olaydır (*einheitlicher geschichtlicher Lebensvorgang*).⁵⁶ Bu nedenle Alman öğretisinde, maddi ceza hukuku bakımından fiil teklifinin bulunduğu hâllerde, aslında bağımsız bir kavram olan muhakeme hukuku bakımından da tek bir fiilin varlığına işaret eden bir karinenin bulunduğu kabul edilmektedir.⁵⁷ Maddi hukuk ve usul hukukundaki fiil teklifinin paralel yürüdüğü bu anlayış, öğretide aynılık tezi (*Identitätsthese*) olarak adlandırılmakta ve bu durum, uyumsuzluğun temelindeki olayların büyük ölçüde aynı tarihsel vakıya dayanmasından kaynaklanmaktadır.⁵⁸

⁵⁶ Eschelbach, Rn. 4; Heinrich Rn. 1410; Tiemann, Rn. 5-6; BGH, Beschluss vom 19. Januar 2021- 2 StR 458/20 uyarınca muhakemesel fiilin, sanığın suç işlediği iddia edilen tarihsel olayın bütünü ve bu olayla bağlantılı tüm davranışları kapsadığı yönünde bkz. Kretschmer, s. 598; El-Ghazi, Mohamad (2025) “StGB § 52 Tateinheit”: Münchener Kommentar zum StGB, 5. Auflage, München, C.H. BECK Rn. 98.

⁵⁷ El-Ghazi, Rn. 98; Tiemann, Rn. 11; Maddi hukuk ile muhakeme hukuku anlamındaki fiil kavramı arasında daha güçlü bir paralellik kuran ve özellikle fikri içtima (Tateinheit) hâllerinde muhakeme hukuku bakımından da zorunlu olarak tek bir fiilin bulunduğunu kabul eden görüş için bkz. Velten, Rn. 14; Maddi hukukun ve muhakeme hukukunun fiil teklifini belirleme işlevlerinin birbirinden farklı olması nedeniyle, zincirleme suç ilişkisi yahut kenetlenme etkisi gibi maddi ceza hukukuna özgü yapay birleştirme kurumlarında muhakeme hukuku bakımından da fiilin aynılığının kabul edilmesinin zorunlu olmadığı yönünde bkz. Stuckenberg (2020) Rn. 76. Stuckenberg’e göre bu tür kurumları muhakeme hukukuna taşımak, hakimi sanığın tüm geçmişini eksiksiz araştırmaya zorlamakta ve iddianame ilkesini işlevsiz kılmaktadır.

⁵⁸ Bkz. El-Ghazi, Rn. 98. Doğal anlamda tek hareketle fikri içtima hâlinde işlenen suçların kural olarak muhakeme hukuku bakımından da tek fiil teşkil ettiği bu bağlamda açıktır. Bkz. Velten, Rn. 30; Eschelbach, Rn. 8; Doğal anlamda hareket ile muhakeme anlamındaki fiil kavramlarının yakınlığı konusunda bkz. Norouzi, Rn. 19.

Dolayısıyla her ne kadar muhakeme hukuku anlamındaki fiil kavramı, kural olarak fiilin maddi ceza hukuku bakımından değerlendirilmesinden bağımsız şekilde belirlense de, fiiller arasında sıkı bir iç bağlantının bulunup bulunmadığının ve dolayısıyla tek bir maddi olay bütünlüğünün (*einheitlicher Lebenssachverhalt*) söz konusu olup olmadığının tespitinde, muhakeme hukuku anlamında fiil tekliği veya fiil çokluğu bakımından bir emare olarak maddi hukuktaki içtima ilişkisi çoğu kez dikkate alınmaktadır.⁵⁹ Fikri içtima hâlinde işlenen suçlar kural olarak muhakeme hukuku bakımından da tek bir fiil teşkil etmektedir; zira suç tiplerinin fikri içtima hâlinde gerçekleştirilmesi yalnızca tek bir cezayı meşrulaştırmaktadır.⁶⁰ Bununla birlikte maddi ceza hukuku ile muhakeme hukuku arasındaki bu paralellik ne fikri içtima ne de gerçek içtima yönünden mutlak değildir.⁶¹

Gerçek içtima hâlinde işlenen suçlar ise çoğunlukla muhakeme hukuku bakımından da ayrı fiiller olarak kabul edilmektedir. Ne var ki bu çıkarım da mutlak değildir.⁶² Örneğin gerçek içtima kapsamında bulunan kasten yaralama ile aralarında sıkı bir bağlantı bulunan cinsel saldırı, muhakeme hukuku anlamında tek bir fiil olarak değerlendirilebilmektedir.⁶³ Ya da farklı kişilere yönelen ve

⁵⁹ OLG Celle NSTZ-RR 2010, 248 Rn. 22. **Eschelbach**, Rn. 8; **Bechtel**, s. 199-200.

⁶⁰ **Eschelbach**, Rn. 8; **Stuckenberg** (2020) Rn. 39; **Bechtel**, s. 200.

⁶¹ **Eschelbach**, Rn. 8. Uyuşturucu ticaretinde çalınan uyuşturucunun sonradan zorla geri alınması hâlinde, hırsızlığın süreçte güçlü bir kesinti (Zäsur) oluşturması nedeniyle yeni ve bağımsız bir tarihsel yaşam olayının başladığı; ayrıca maddi hukuk anlamında fikri içtima (Tateinheit) ile muhakeme hukuku anlamında fiil aynılığının örtüşmeyebileceği, zira bu kavramların farklı işlevlere sahip olduğu yönünde bkz. BGH 2 StR 520/96 - Urteil vom 1. Oktober 1997 (LG Köln) Rn. 16, 23. Muhakeme hukuku anlamındaki fiilin belirlenmesinin doğal hareket tekliğinin varlığına bağlı kılınmaması gerektiği yönünde bkz. **Cording**, s. 243.

⁶² BGH 6 StR 345/23 - Beschluss vom 14. November 2023 (LG Neubrandenburg) Rn. 3 Maddi hukuk anlamında fiil çokluğuna rağmen, davranışlar arasında onları tek bir yaşam olayı hâline getiren sıkı bir iç bağlantı bulunması durumunda, istisnaen muhakeme hukuku bakımından tek fiil kabul edilebileceği yönünde bkz. OLG Celle, Urteil vom 13.04.2010 - 32 Ss 7/10 Rn. 23; **Bechtel**, s. 200. Gerçek içtima hâlinde muhakeme hukuku bakımından fiil aynılığının bütünüyle dışlanamayacağı yönünde bkz. **Cording**, s. 243.

⁶³ **Eschelbach**, Rn. 8. BGH, 16.12.1997, 1 StR 664/97 Rn. 7-8; BGH, Urteil vom 26. September 2002 - 1 StR 233/02 (LG München I) Rn. 12.

mağdur ve netice ile ilgili olarak saldırı yönü içeren birden fazla öldürme fiili çok yerleşik kural olarak ceza muhakemesi hukuku anlamında ayrı fiiller olarak kabul edilmekle birlikte, istisnai olarak ve özellikle olağanüstü derecede sıkı bir zamansal ve durumsal bağlantının bulunduğu hâllerde tek bir muhakeme hukuku fiili olarak değerlendirilebilmektedir.⁶⁴

Özellikle mütemadi suçlar ve örgüt suçları bakımından, bu suç tipleriyle birleşen münferit suçların muhakeme hukuku açısından da aynı fiile dahil olup olmadığı somut olayın koşullarına göre ayrıca sorgulanmakta, bu alanlarda genel paralellik varsayımı ciddi biçimde sınanmaktadır.⁶⁵

Bu durumda sınanma özellikle örgüt suçları ile ilgili içtihatlarda belirgin biçimde kendini göstermiştir. Alman Federal Yüksek Mahkemesi'nin (BGH) 2015 içtihadına kadar, Alman Ceza Kanunu'nun 129. maddesi kapsamında örgüt üyeliği çerçevesinde gerçekleştirilen tüm aktif katkı hareketlerinin (örneğin toplantılara katılma, propaganda materyali dağıtma veya yeni üye kazandırma) tek bir tipik hareket tekliği oluşturduğu⁶⁶ ve kenetlenme etkisi aracılığıyla bu faaliyetlerle eş zamanlı olarak işlenen diğer suçlarla fikrî içtima ilişkisi içinde bütünleştirilebildiği kabul edilmekteydi.⁶⁷ Bu bağlamda salt üyelik statüsünün yeterli olmadığı, örgüt lehine gerçekleştirilen somut bir katkı fiilinin zorunlu olduğu

⁶⁴ **Eschelbach**, Rn. 8. BGH 2 StR 189/08 - Beschluss vom 6. Juni 2008 (LG Frankfurt am Main), özellikle Rn. 10-12 Benzer yönde bkz. **Steinberg, Georg/Stam, Fabian** (2010) "Der Strafprozessuale Tatbegriff", JURA C. 12, s. 909.

⁶⁵ **Eschelbach**, Rn. 8; Bu noktada farklı çözüm arayışlarının irdelenmesi için bkz. **Tiemann**, Rn. 17 vd. Bir mütemadi suç kapsamında birleştirilen tüm davranışların muhakeme hukuku bakımından tek bir fiil olarak kabul edilmesi kural olarak yerinde olmakla birlikte, özellikle fiilen kesintili hareketlerden oluşmasına rağmen mütemadi suç olarak kabul edilen suç tiplerinde (örn. Alm. CK m. 129, 129a kapsamındaki örgüt suçları ile Alman Silah Kanunu [WaffG] m. 53 kapsamındaki silah bulundurma suçları) ve ardışık şekilde gerçekleşen suç tiplerinde (örn. Alm. CK m. 238 kapsamında ısrarlı takip), mahkemenin cognisyon yetkisinin tüm fikri içtima kapsamındaki fiillere teşmil edilemeyeceği ve bu kapsamda dava konusunun tüketilme etkisinin sanığın belki uzun yıllara yayılan diğer suçları bakımından fiilen cezasızlık sonucunu doğuracak şekilde genişletilmesinin kabul edilemeyeceği yönündeki görüş için bkz. **Stuckenberg** (2020) Rn. 76. BGH (3. Strafsenat), Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24 Rn. 49.

⁶⁶ BGH, Beschluss vom 9.7.2015 - 3 StR 537/14, Rn. 25, 27, 29.

⁶⁷ BGH, Beschluss vom 9.7.2015 - 3 StR 537/14, Rn. 29-30.

özellikle vurgulanmalıdır.⁶⁸ Ne var ki bu geniş kenetlenme anlayışı, özellikle ağır suçlar söz konusu olduğunda çelişkili sonuçlar doğurmaktaydı. Nitekim BGH bir yandan fikri içtimayı kabul ederken, diğer yandan bunun doğal sonucu olan ceza davasının tüketilmesini (*Strafklageverbrauch*) reddetmekte ve bu durumu örgüt suçunun kendine özgü yapısıyla gerekçelendirmekteydi.⁶⁹ Böylece fiil tekliği kabul edilmekte, ancak bu tekliğin sonuçları sınırlandırılmaktaydı. BGH, 2015 tarihli kararıyla bu çelişkili yapıyı gidermeye çalışmış; Alm CK m. 129 vd. kapsamında yer alan üyelik fiillerinin kural olarak tipik hareket tekliği oluşturduğunu kabul etmekle birlikte, bu tekliğin kapsamının fiillerin haksızlık ve kusur içeriklerinin eşdeğerliğine göre belirleneceğini ifade etmiştir. Bu çerçevede, bağımsız bir suç tipini de gerçekleştiren üyelik fiillerinin artmış haksızlık içeriği nedeniyle bu eşdeğerliği bozduğu ve bu nedenle tipik hareket tekliği dışında kalarak diğer üyelik fiilleriyle gerçek içtima oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁷⁰ Ancak 2024 tarihli kararıyla bu yaklaşımı açıkça terk etmiş; ilgili hükümlerin yapısal özelliklerinden hareketle tüm üyelik faaliyetlerinin yeniden tek bir tipik hareket birliği içinde değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.⁷¹ Bu kararın ayrıntılı analizi aşağıda ayrıca ele alınacaktır.

Bu noktada 2024 kararının teorik açıdan en önemli katkısını kaydetmek gerekmektedir. BGH bu kararında, maddi hukuk ile muhakeme hukuku anlamındaki fiil kavramlarının farklı işlevlere hizmet ettiğini açıkça vurgulamıştır.⁷² Bu işlevsel ayırım, maddi hukukta tipik hareket tekliği oluşturan davranışlar bütününün muhakeme hukukunda birden fazla fiili barındırabileceği sonucunu doğurmaktadır. Böylece iki kavram arasındaki paralelliğin mutlak olmadığı, özellikle örgüt suçları gibi karmaşık yapıdaki suç tiplerinde bu ilişkinin bağımsız biçimde değerlendirilmesi gerektiği içtihat düzeyinde teyit edilmiştir.

⁶⁸ BGH, Beschluss vom 9.7.2015 - 3 StR 537/14, Rn. 26.

⁶⁹ BGH, Beschluss vom 9.7.2015 - 3 StR 537/14 Rn. 30; BGH Urteil vom 11.06.1980, Az.: 3 StR 9/80 Rn. 6, 9-13.

⁷⁰ BGH, Beschluss vom 9.7.2015 - 3 StR 537/14, Rn. 44.

⁷¹ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 11, 47.

⁷² Bkz. BGH Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 52. Ayrıca Bkz. Bölüm III, A.

Bu noktada özellikle belirtilmelidir ki Alman Ceza Kanunu’nun 129 vd. maddelerindeki tipik hareket tekliliğinin kaynağı mütemadi suç yapısı değildir. Nitekim BGH, 2015 tarihli kararında bu suç tipinin mütemadi suç niteliğinde olmadığını açıkça ifade etmiş, 2024 tarihli kararında ise mütemadi suçlara ilişkin değerlendirme modelinin Alm. CK m. 129a f. 1 var. 2 StGB kapsamında düzenlenen örgüt üyelik fiillerine uygulanabilirliğini reddederek, tipik hareket tekliliğini suç tipinin genelleştirici fiil tasviri (pauschalisierende Handlungsbeschreibung) ile açıklamıştır.⁷³ Mütemadi suçlar bakımından ise tek tip bir değerlendirme söz konusu değildir. BGH’ya göre özellikle silah bulundurma gibi genel tehlikeliliğe dayanan ve baştan başka bir suç işlemeye yönelmiş bir iradeyi gerektirmeyen mütemadi suçlarda, failin bu suçun icrası sırasında silahı başka bir suçta kullanma yönünde bir irade kararı alması, silah bulundurma suçunda haksızlığın yalnızca genel bir tehlike durumundan ibaret olmasına karşılık bu yeni kararın belirli bir suç yönelimi içermesi nedeniyle niteliksel olarak farklı bir haksızlık yapısına geçiş anlamına geldiğinden belirleyici bir kesinti (Zäsur) oluşturmakta ve bu nedenle suçun önceki ve sonraki kesitleri kural olarak hem maddi hukuk hem de muhakeme hukuku bakımından ayrı fiiller olarak kabul edilmektedir.⁷⁴ Bununla birlikte mütemadi suçun haksızlık ağırlığının, onun bağlamında işlenen münferit suçla karşılaştırılabilir düzeyde olması hâlinde muhakeme hukuku bakımından tek bir fiilden söz edilebilmektedir. Nitekim insan ticareti ile cinsel saldırı gibi, haksızlık ağırlığı bakımından birbirine yakın ve sıkı bir bağlantı içinde bulunan suçlar bakımından bu yönde değerlendirmeler yapılmaktadır.⁷⁵ Buna karşılık, açıkça daha ağır bir haksızlık içeriğine sahip münferit suçların daha hafif bir mütemadi suç tarafından kapsandığı kabul edilmemektedir. Özellikle sürekli şekilde işlenen kabahat veya hafif cürümler bir ağır suçu kendi içinde barındıramaz.⁷⁶ Birden fazla mütemadi suç da yalnızca za-

⁷³ BGH, Beschluss vom 9.7.2015 - 3 StR 537/14 Rn. 26. BGH (3. Strafsenat), Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24 Rn. 35-36. Aksi yönde bkz. **Stuckenberg** (2020) Rn. 76.

⁷⁴ BGH 4 StR 60/89 Urteil vom 16. März 1989 g.R. - (Landgericht Bielefeld) Rn. 5; BGH 6 StR 536/23 - Beschluss vom 30. April 2024 (LG Braunschweig) Rn. 10; **Eschelbach**, Rn. 11.

⁷⁵ **Eschelbach**, Rn. 11.

⁷⁶ **Eschelbach**, Rn. 11. BGH, 4 StR 519/68 Urteil vom 05.11.1969 - Rn. 17. benzer yönde bir örnek için bkz. **Huber, Michael** (2012) “Grundwissen - Strafprozessrecht: Die Tat im prozessualen Sinn”, Juristische Schulung C. 3, s. 209.

man bakımından çakışmaları nedeniyle tek bir fiil hâline gelmemektedir, bilakis aralarında içsel bir bağlantının bulunması aranmaktadır.⁷⁷

Bir diğer husus ise; zaman bakımından ayrılmış hazırlık, değerlendirme (yararlanma) veya güvence altına alma hareketlerinin, maddi ceza hukuku bakımından cezalandırılmayan önceki veya sonraki fiil (mitbestrafte Vor- oder Nachtat) olarak ayrıca cezalandırılmamalarının, bunların ceza muhakemesi hukuku bakımından da tek bir fiil oluşturduğu anlamına gelmemesidir. Bu tür fiillerin, Alm. CMK m. 264 anlamında bağımsız fiil teşkil edip etmediği, genel ölçütlere göre ve özellikle ilgili tarihsel yaşam olayının iddianame kapsamında yer alıp almadığı dikkate alınarak belirlenmelidir.⁷⁸ Öte yandan, bazı durumlarda maddi ceza hukuku bakımından gerçek içtima ilişkisi içinde bulunan birden fazla fiil dahi, aralarındaki sıkı zamansal, mekânsal ve özellikle içsel bağlantı nedeniyle muhakeme hukuku bakımından tek bir fiil olarak değerlendirilebilmektedir.⁷⁹

II. CEZA MUHAKEMESİNDE FİİLİN İŞLEVLERİ

Ceza muhakemesi hukukunda fiil kavramı, muhakeme sürecinin temel yapısal unsurlarını belirleyen birden fazla işlev yerine getirmektedir. Bu işlevler, yargılamanın konusunun belirlenmesi, kesin hükmün kapsamının tayini ve yargılamanın birliği ile bölünmezliğinin sağlanması bakımından ortaya çıkmaktadır.

⁷⁷ **Eschelbach**, Rn. 11. Uyuşturucu maddelerin hukuka aykırı şekilde bulundurulması ile aynı zaman diliminde gerçekleştirilen, uyuşturucu etkisi altında araç kullanma fiilleri arasında, hareketler arasında içsel bir bağlantı bulunmadığı sürece fiil aynılığı kabul edilmemesi yönünde bkz. BGH, Beschluss vom 27. April 2004, 1 StR 466/03 S. 2. İltica hukuku bağlamında ikamet sınırlamasının ihlali ile eş zamanlı olarak işlenen ruhsatsız silah bulundurma ve taşıma fiilleri arasında, salt zamansal örtüşmenin fiil aynılığı için yeterli olmadığı; fiiller arasında suçun anlamı bakımından içsel bir bağlantının bulunması gerektiği bkz. Oberlandesgericht Stuttgart Beschluss vom 07.06.2001, Az.: 5 Ws 4/01.

⁷⁸ **Tiemann**, Rn. 11; **Stuckenberg** (2020) Rn. 114.

⁷⁹ **Eschelbach**, Rn. 8.

A. ALMAN HUKUKUNDA HÜKMÜN KONUSU OLARAK FİİL

Alman ceza muhakemesi hukukunda, muhakemesel fiil bağlamında yargılamanın çerçevesi, esas itibarıyla Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun m. 151, 152, 155, 264 ve 265 hükümleri tarafından belirlenmektedir. Bu bağlamda m. 151 ve 152, yargılamanın kamu davasının açılmasıyla başladığını ve bu yetkinin savcılığa ait olduğunu ifade eden iddia (itham) ilkesinin (Anklagegrundsatz) normatif temelini oluşturmakta; m. 155, mahkemenin inceleme ve karar yetkisinin iddianamede gösterilen fiil ve kişilerle sınırlı olduğunu belirlemekte; m. 264 ise bu sınırlar içinde, iddianamede ortaya konulan fiile ilişkin olarak mahkemenin inceleme ve aydınlatma yetki ve yükümlülüğünün (Kognisyon yetki ve yükümlülüğü-Kognitionsrecht und Kognitionspflicht) konusunu oluşturduğunu düzenlemektedir.⁸⁰

Muhakeme konusunun belirlenmesi bakımından, iddianameye bağlılık ilkesi ile araştırma ilkesi birbirini sınırlayan iki karşıt ilke olarak ortaya çıkmaktadır. İddianameye bağlılık ilkesi, sanığın savunma hakkı gereği dar ve açıkça belirlenmiş bir muhakeme konusunu şart koşarken; araştırma ilkesi, mahkemenin geniş ve esnek bir inceleme yetkisine sahip olmasını gerektirir.⁸¹ Bu doğrultuda mahkemenin inceleme ve karar verme yetkisi yalnızca iddianamede gösterilen ve savcılığın kovuşturma iradesine konu edilen fiil ile iddianamede suçlanan kişiler hakkında söz konusudur. Biraz önce de ifade edildiği gibi hükmün konusunun fiil olduğunu düzenleyen Alm. CMK m. 264 f. 1, mahkemenin iddianame ve kovuşturmanın başlamasıyla sınırları çizilen olay bütününe resen açıklığa kavuşturmak, maddi vakıayı bağımsız olarak tespit etmek ve onu hukuken kapsamlı bir şekilde değerlendirmek zorunda olması anlamına gelen kognisyon yükümlülüğünün de temelini oluşturmaktadır.⁸² Bu yükümlülüğün en temel tezahürü olarak mahkeme, önüne getirilen tarihsel yaşam olayını sadece maddi vakıa olarak tüm yönleriyle aydınlatmakla yetinemeyecektir; aynı zamanda söz konusu olayın temas edebileceği tüm hukuki ihtimalleri ve uygulanması müm-

⁸⁰ Radtke/Hohmann, Rn. 1, 2; Stuckenberg (2020) Rn. 4.

⁸¹ Stuckenberg (2020) Rn. 5. Ayrıca bkz. BGHSt 11 130, 133.

⁸² Tiemann, Rn. 27; Radtke/Hohmann Rn. 63.

kün olan tüm ceza normlarını eksiksiz bir şekilde değerlendirerek uyumsuzluğu karara bağlamak zorundadır.⁸³ Bu anlamda mahkemenin görevi, ne iddianamedeki tezi tekrar etmek ne de yalnızca iddianamede ileri sürülen suçlamayı doğrulamak veya reddetmektedir.⁸⁴ Mahkeme önüne getirilen fiili duruşma sırasında elde edilen deliller ışığında kendi sorumluluğu altında yeniden kurmak ve değerlendirmekle yükümlüdür.⁸⁵ Bu nedenle mahkeme ne iddianamedeki olgusal anlatımla ne de açılış kararındaki geçici hukuki değerlendirme ile bağlıdır.⁸⁶ Bilakis fiili duruşma sonucuna göre ortaya çıkan gerçek görünümü içinde bağımsız şekilde değerlendirecektir.⁸⁷ Bu zorunluluk, verilecek hükmün o olay hakkındaki devletin dava hakkını bütünüyle tüketmesi (Strafklageverbrauch) işleviyle yakından bağlantılı olup, tüm hukuki yönleriyle değerlendirmesini gerekli kılmaktadır.⁸⁸

Alman öğretisinde ve içtihadında ceza muhakemesi anlamında fiil, hukuki nitelendirmeden bağımsız olarak, belirli bir zaman ve mekân içinde gerçekleşen ve yaşamın olağan akışı içinde bir bütünlük arz eden tarihsel olay (geschichtlicher Vorgang / historischer Lebenssachverhalt) olarak kavramsallaştırılmaktadır.⁸⁹ Bu çerçevede fiil, iddianamede yer verilen suç tipinden ziyade, sanığın söz konusu olay kapsamındaki ceza hukuku bakımından anlam taşıyan davranışları ile bu davranışlarla bağlantılı tüm olgusal unsurların oluşturduğu bütünlüğü ifade etmektedir.⁹⁰ Aynı tarihsel olay bütünlüğüne ait olmak kaydıyla, iddiana-

⁸³ Norouzi, Rn. 35; Tiemann, Rn. 27, 28.

⁸⁴ Aynı yönde bkz. Stuckenberg (2020) Rn. 1.

⁸⁵ Eschelbach, Rn. 1.

⁸⁶ Norouzi, Rn. 36.

⁸⁷ Stuckenberg (2020) Rn. 1; Norouzi, Rn. 44, 45.

⁸⁸ Norouzi, Rn. 35.

⁸⁹ Radtke/Hohmann Rn. 20; Sanığın, kovuşturma makamlarınca belirlenen tarihsel olayla yaşamın olağan akışına göre tek bir süreç oluşturan bütün davranışları ifadesi olarak tanımlayan görüş için bkz. Stuckenberg (2020) Rn. 15.

⁹⁰ Radtke/Hohmann, Rn. 20. Mesela kundaklama ve buna bağlı sigorta dolandırıcılığının muhakemesel anlamda kural olarak tek fiil oluşturacağı yönünde bkz. BGH 4 StR 700/98 - Urteil v. 23. September 1999 (LG Detmold) Fiilin, mahkemenin konusu olarak iddianamede sanığa isnat edilen olay akışının yanında; iddianamede belirtilen olayla hayatın olağan akışı bakımın-

mede açıkça yer almayan bazı olgusal unsurlar da hükmün konusuna dahil olabilecektir.⁹¹ Bu anlamda; bir fiilin nitelendirmesinin “ihmal yoluyla işlenen suçtan” “icrai yolla işlenen suç” veya “taksirden” “kasta” dönüşmesi, Alm. CMK m. 265 kapsamında bildirim gerektirecek olsa dahi, aynı tarihsel olay bütünlüğü korunmak kaydıyla fiilin aynılığını zorunlu olarak ortadan kaldırmayacaktır.⁹² Mahkeme, hukuki değerlendirme bakımından savcılığın ileri sürdüğü sevk maddeleriyle de bağlı değildir (iura novit curia); sadece kendisine muhakeme konusu olarak sunulan somut vakıa ile bağlıdır.⁹³ Bu bağlamda Alman hukukunda mahkeme, iddianamede yer alan tarihsel olayı hukuki ve olgusal bakımdan yeniden değerlendirebilmekte ve bu değerlendirme sonucunda olayın görünümü değişebilmektedir. Mesela müşterek fail olduğu düşünülen kişilerin suça katılmadığı, tanık olduğu düşünülen kişilerin fiile iştirak ettiği ortaya çıkabilecek; netice, sonradan meydana gelen ağır bir neticeyle ağırlaşılabilecek veya mağdur sayısı değişebilecektir.⁹⁴ Öğretide ve içtihatla bu durum iddianamenin yeniden şekillendirilmesi (*Umgestaltung der Strafklage*) olarak ifade edilmektedir.⁹⁵

dan tek bir bütün oluşturması hâlinde sanığın tespit edilen tüm davranışlarını da kapsayacağı, bu kapsamda iddianamede başlangıçta başka bir faile isnat edilen para teslim alma eyleminin de aynı muhakemesel fiil içinde değerlendirildiği bir göçmen kaçakçılığı olayı hakkında bkz. BGH 3 StR 170/19 - Urteil vom 17. Oktober 2019 (LG Düsseldorf) Rn. 13.

⁹¹ **Stuckenberg** (2020) Rn. 16. aynı fiilin kapsamında olmak kaydıyla; kovuşturma evresinde ortaya çıkan yeni vakıa ve değerlendirmelerin mahkemenin araştırma ve karar verme yetkisinde olması yönünde bkz. **Kelep Pekmez**, s. 17.

⁹² **Tiemann**, Rn. 24; ayrıca hukuki nitelendirmedeki köklü değişikliklerin dahi fiilin aynılığını ortadan kaldırmayabileceği yönünde bkz. **Radtke/Hohmann**, Rn. 80.

⁹³ **Rosenau, Henning/Dorneck, Carina** (2025) “§ 264 StPO Gegenstand des Urteils”: Satzger, Helmut/Schluckebier, Wilhelm/Werner, Raik (Editörler) Satzger/Schluckebier/Werner Strafprozessordnung: StPO, 6. Auflage, Carl Heymanns Verlag Rn. 20.

⁹⁴ **Norouzi**, Rn. 43.

⁹⁵ **Rosenau/Dorneck**, Rn. 20; **Radtke/Hohmann**, Rn. 71. Kavramın teknik olarak isabetli olmadığı (iddianamenin dönüştürülmediği, aynı fiilin mahkemenin maddi ve hukuki değerlendirmesi sonucunda farklı bir görünüm kazandığı ve iddianamenin mahkemenin incelemesine sınır çizen işlevini koruduğu) yönünde bkz. **Stuckenberg** (2020) Rn. 2. Mahkemenin re’sen araştırma yükümlülüğü ve hukuki değerlendirmede bağımsızlığı, “aynı fiilin” iddianamede sahip olduğu görünümünden farklı bir şekil alabilmesini mümkün kılabilcek olması sebebiyle kavramın isabetli olması yönünde bkz. **Norouzi**, Rn. 43.

Fiilin aynılığı (Nämlichkeit der Tat) korunmak kaydıyla mahkemenin, iddianamedeki somut olay anlatımından veya açılış kararındaki hukuki değerlendirmeden ayrılması mümkündür.⁹⁶

Böyle bir durumda kural olarak yeni bir iddianame düzenlenmesi gerekme-yecek, yalnızca Alm. CMK m. 265 kapsamında sanığa gerekli uyarının yapılması gerekecektir.⁹⁷ Böylece Alman hukukunda fiilin hukuki niteliğinin değişmesi, muhakeme konusu fiilin sınırları içinde kaldığı sürece yeni bir dava açılmasını gerektirmemektedir. Bununla birlikte mahkemenin tamamen farklı bir fiili yargılaması mümkün değildir. Alman hukukunda da belirleyici sınır, hâlâ aynı muhakemesel fiil içinde kalınıp kalınmadığıdır.⁹⁸

⁹⁶ **Radtke/Hohmann**, Rn. 71; **Norouzi**, Rn. 43. Yargılama sürecinde, iddianame ve açılış kararında tasvir edilen olayın görünümünün değişmesi halinde, bu değişikliğe rağmen muhakeme hukuku anlamındaki fiilin aynılığı ölçütüne göre değerlendirilme yapılması gerektiği ve fiilin aynılığının ise bazı farklılıklara rağmen belirli unsurların olayı hâlâ tekil ve ayırt edilebilir bir bütün olarak nitelendirmeye elverişli olması hâlinde kabul edileceği hususunda bkz. BGH, Beschluss vom 13.2.2019 – 4 StR 555/18 (LG Detmold) Rn. 5.

⁹⁷ Alman Ceza Muhakemesi Kanunun ‘Hukuki Nitelendirmedeki veya Olgusal Durumdaki Değişiklik’ başlıklı 265. maddesi şöyledir:

(1) Sanık, mahkemece kabul edilen iddianamede belirtilen ceza normundan farklı bir ceza normuna dayanılarak, kendisine hukuki nitelendirmedeki değişiklik açıkça bildirilmeden ve savunma yapma imkânı tanınmadan mahkûm edilemez.

(2) Aynı şekilde aşağıdaki hâllerde de bu usul izlenir:

1. Yargılama sırasında, ceza kanununda özel olarak öngörülen ve cezayı ağırlaştıran veya bir güvenlik tedbirinin uygulanmasını ya da yan ceza veya yan sonuçların hükmedilmesini gerektiren hâllerin ortaya çıkması,

2. Mahkemenin, duruşmada açıklanmış olan geçici maddi veya hukuki değerlendirmesinden ayrılmak istemesi,

3. Değişen olgusal durum hakkında yapılacak bildirimin, sanığın yeterli şekilde savunma yapabilmesi için gerekli olması.

(3) Sanık, daha ağır bir ceza normunun uygulanmasına imkân veren veya ikinci fıkranın birinci bendinde belirtilen nitelikteki yeni ortaya çıkan olgular bakımından, savunmaya yeterince hazırlanamadığını ileri sürerek bu olguları inkâr ederse, talebi üzerine duruşma ertelenir.

⁹⁸ **Norouzi**, Rn. 43; **Bechtel, Alexander** (2022) “Der prozessuale Tatbegriff und seine Bedeutung für die Bestimmung wichtiger Verfahrenshindernisse”, C. 54, S. 3, Rn. 199. BGH 3 StR 170/19 - Urteil vom 17. Oktober 2019 (LG Düsseldorf) Rn. 13.

Bu sınırın belirlenmesinde Alman Federal Yüksek Mahkemesi (BGH), fiilin işlendiği yer ve zaman, suçun işleniş biçimi (*Tatbild*), mağdurun kimliği, suç konusu ve failin davranışının yöneldiği saldırı yönü (*Angriffsrichtung*) gibi unsurları birlikte değerlendirmektedir.⁹⁹ Ancak bu değerlendirmede belirleyici olan yalnızca zaman ve mekân ilişkisi değildir. Asıl önemli olan, söz konusu davranışların birbirleriyle çok sıkı bir bağlantı içinde bulunmasıdır. Meğer ki bunların ayrı ayrı değerlendirilmesi, hayatın olağan akışına göre tek bir bütün oluşturan süreci yapay biçimde parçalamış olmasın.¹⁰⁰ Daha önce de ifade edildiği gibi maddi ceza hukuku bakımından gerçek içtima olarak değerlendirilen bazı fiiller, aralarındaki içsel bağlantı nedeniyle muhakeme hukuku bakımından tek bir fiil oluşturabilir.¹⁰¹ Buna karşılık maddi hukuk bakımından bağımsız suçlar teşkil eden fiiller, olaylar arasındaki bağın zayıf olması hâlinde muhakeme hukuku bakımından da ayrı fiiller olarak kabul edilebilir.¹⁰² Bu yüzden muhakeme anlamında fiilin belirlenmesi her zaman somut olayın bütünlüğü içinde yapılan fonksiyonel bir değerlendirmeye dayanmalıdır.¹⁰³

⁹⁹ BGH 4 StR 555/18 Beschluss vom 13.2.2019 Rn. 5; BGH, Urteil vom 8.12.2021 - 5 StR 236/21 (LG Kiel) Rn. 10. BGH, Urteil vom 21.4.2022 - 3 StR 360/21 (LG Düsseldorf) Rn. 9.

¹⁰⁰ BGH, Urteil v. 21.4.2022 – 3 StR 360/21 (LG Düsseldorf) Rn. 12. **Stuckenberg** (2020) Rn. 15; Anılan ölçütlerin, ceza muhakemesi anlamında fiil kavramının tanımına dâhil olmadığı, bilakis bu kavramın somut olayda doldurulmasına hizmet eden yardımcı kriterler olarak anlaşılması gerektiği yönünde bkz. **Radtke/Hohmann**, Rn. 14.

¹⁰¹ **Stuckenberg** (2020) Rn. 88; Maddi ceza hukuku bakımından gerçek içtima söz konusu olsa dahi, fiillerin yalnızca zamansal veya mekânsal bakımdan değil, haksızlık ve kusur içerikleri itibarıyla da birbirine bağlı bulunması ve ayrı ayrı değerlendirilmesinin tek bir yaşam olayının yapay biçimde parçalanması sonucunu doğurması hâlinde, istisnai olarak muhakeme hukuku anlamında tek bir fiilin kabul edilebileceği yönünde bkz. **Norouzi**, Rn. 33.

¹⁰² **Norouzi**, Rn. 32.

¹⁰³ Maddi hukuktaki fiil tekliği ile muhakeme hukuku anlamında fiilin her zaman örtüşmeyebileceği yönünde bkz. **Kelep Pekmez**, s. 67. Fiilin aynılığının belirlenmesinde zaman ve yer yakınlığı gibi ölçütlerin dikkate alınabileceği; ancak davranışların eşzamanlı olmasının tek başına ne gerekli ne de yeterli olduğu, buna karşılık somut olayda kısmi örtüşmenin sıkı bir bağlantı kurabileceği, uzun süreli kesintilerin ise bir kopma oluşturabileceği; zaman ve yerin çoğu durumda yalnızca bireyselleştirme işlevi gördüğü ve önemli zaman farklılıklarının tek başına fiilin aynılığını ortadan kaldırmadığı; ayrıca nedensel, amaçsal veya mantıksal bağlantı, ihlal edilen hukuki değer veya suç konusunun aynı olması, faillerin veya diğer bağlantı unsurlarının

Bununla birlikte, fiil kavramına ilişkin, Alman içtihadının doğal hayat anlayışı, hayatın olağan akışı yahut genel hayat tecrübesi (*natürliche Lebensauffassung*) olarak ifade edilebilecek ölçüt etrafında şekillenmesinin, dağınık ve yer yer çelişkili sonuçlar doğurduğu yönünde eleştiriler ileri sürülmektedir.¹⁰⁴ Bu yaklaşıma göre ölçütün belirli ve denetlenebilir kriterler sunmaması, fiilin sınırlarının somut olaya göre değişken biçimde çizilmesine ve dolayısıyla keyfiliğe açık bir alan oluşmasına yol açmaktadır.¹⁰⁵ Nitekim öğretilerde, bu yaklaşımın doğal bir ölçüte dayanmadığı, aksine hukuki bir değerlendirme içerdiği, hangi olguların anlamlı sayılacağına ise zaten ceza normları tarafından belirlendiği vurgulanmaktadır.¹⁰⁶ Bu eleştiriler çerçevesinde, fiil kavramını daha belirli ölçütlere bağlamak amacıyla çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bunlar arasında; fiil kavramını maddi ceza hukukundaki hareket veya içtima kurallarıyla tamamen örtüştüren aynılık tezi (*Identitätsthese*), fiilin belirlenmesinde korunan hukuki değeri, haksızlık içeriğini veya failin davranışının yöneldiği saldırı yönünü (*Angriffsrichtung*) esas alan normatif yaklaşımlar ki bu bağlamda davranış normu ihlalini esas alan görüş de ifade edilmelidir¹⁰⁷ ve olgusal (tarihsel) ve normatif (hukuki)

örtüşmesi, benzer işleniş biçimi, ortak plan ya da motivasyon gibi ölçütlerin de tek başına belirleyici olmadığı, yalnızca farklı zamanlarda gerçekleşen tekrarların yeterli sayılmadığı; buna karşılık fiilin aynılığının her sanık bakımından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği ve bu nedenle aynı tarihsel olaya dayanan isnatlarda dahi sanık sayısı kadar fiilden söz edileceği görüşü için bkz. **Stuckenberg** (2020) Rn. 27.

¹⁰⁴ **Norouzi**, Rn. 12; **Stuckenberg** (2020) Rn. 22, 23.

¹⁰⁵ **Norouzi**, Rn. 11; **Velten**, Rn. 27; Çoğu zaman makul sonuçlara ulaşılsa da, somut ölçütler ortaya koymayan bir yaklaşımın nihayetinde keyfi bir yargılamaya, yazarın deyişiyle “Weberyan anlamda bir kadı adaletine” dönüşeceği görüşü için bkz. **Stuckenberg** (2020) Rn. 22; BGH’nin 2015 kararı öncesindeki, örgüt suçları (Alm. CK m. 129 vd.) ile silah bulundurma suçlarına (WaffG m. 52 ve m. 53) ilişkin içtihadının, sonucu failin niyet oluşturduğu ispatlanamaz ve rastlantısal bir ana bağladığı ve bu nedenle naturalistik fiil kavramının keyfiliğe yol açtığı somut bir örneğini oluşturduğu yönündeki eleştiri için bkz. **Rostalski, Frauke** (2019) *Der Tatbegriff im Strafrecht, Entwurf eines im gesamten Strafrechtssystem einheitlichen normativ-funktionalen Begriffs der Tat*, Tübingen, Mohr Siebeck, s. 157.

¹⁰⁶ **Stuckenberg** (2020) Rn. 23; Ayrıca bkz. **Radtke/Hohmann**, Rn. 16.

¹⁰⁷ Bu yönde **Rostalski**, s. 178; bu görüş literatürde ciddi şekilde eleştirilmiştir. Bkz. **Herzberg, Rolf Dietrich** (2021) “Verhaltensnorm, Sanktionsnorm und Tatbegriff - eine kritische Betrachtung”, *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* C. 16, S. 7-8, s. 427; **Stucken-**

unsurları sentezlemeye çalışan “karma modeller” yer almaktadır.¹⁰⁸ Ancak bu önerilerin ortak sorunu, ya muhakeme hukuku anlamındaki fiil kavramını maddi ceza hukukuna hapsederek usul hukukunun özerkliğini zedelemeleri ya da mahkemenin nitelendirme serbestisini (*Subsumtionsfreiheit*) ve kognisyon yükümlülüğünü (Alm. CMK m. 155 f. 2, m. 264 f. 2) kanuna aykırı şekilde sınırlamalarıdır.¹⁰⁹ Zira fiilin sınırlarının henüz davanın başında hukuki bir nitelendirmeye (suç tipine) göre daraltılması, mahkemenin duruşma sonucunda ulaştığı maddi gerçeği özgürce değerlendirmesine engel teşkil edecektir.¹¹⁰ Bu nedenle öğretilerde baskın görüş, tüm eleştirilere rağmen, fiil kavramının maddi hukuk ölçütlerinden bağımsız olarak, belirli bir tarihsel olay bütünlüğü içinde gerçekleşen olgusal bir çerçevede belirlenmesi gerektiğini kabul etmektedir.¹¹¹

berg, Carl-Friedrich (2021) “Buchrezension: Frauke Rostalski, Der Tatbegriff im Strafrecht. Entwurf eines im gesamten Strafrechtssystem einheitlichen normativ-funktionalen Begriffs der Tat, Mohr Siebeck, 2019, 471 S.”, *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* C. 16, S. 4, s. 288; **Wohlers, Wolfgang** (2021) “Rostalski, Frauke: Der Tatbegriff im Strafrecht, Entwurf eines im gesamten Strafrechtssystem einheitlichen normativ-funktionalen Begriffs der Tat (Jus Poenale, Beiträge zum Strafrecht, Band 17), Mohr Siebeck, Tübingen 2019, 471 Seiten, ISBN 978-3-16-156603-5.”, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* C. 133, S. 4, s. 1090.

¹⁰⁸ Bu yaklaşımların sistematik tasnifi için bkz. **Stuckenberg** (2020) Rn 25-28; **Radtke/Hohmann**, Rn. 18; **Norouzi**, Rn. 13.

¹⁰⁹ **Radtke/Hohmann**, Rn. 19; **Wohlers**, s. 1089-1090.

¹¹⁰ Benzer yönde bkz. **Radtke/Hohmann**, Rn. 19.

¹¹¹ Karma yaklaşımların, özellikle maddi hukuki değerlendirmeye bağımlı teorilere kıyasla bazı avantajlar sağladığı kabul edilmekle birlikte, bu yaklaşımların ontolojik (olgusal temelli) fiil anlayışına nazaran bağımsız ve belirleyici bir üstünlük sunmadığı; zira normatif unsurların burada da çoğu kez sonucu belirleyen asli kriterler değil, somut olayda sonucu gerektiren yardımcı unsurlar olarak işlev gördüğü ve bu nedenle karma teorilerin de kriter yoksunluğu eleştirisinden bütünüyle kurtulamadığı, dolayısıyla ontolojik fiil anlayışında ısrar edilmesi gerektiği yönünde bkz. **Radtke/Hohmann**, Rn. 19; Fiil kavramının, kanunun lafzı uyarınca iddianamede gösterilen olay çerçevesinde ve mahkemenin araştırma ve inceleme yükümlülüğü esas alınarak belirlenmesi gerektiği; bu kapsamda iddianamede açıkça yer almayan davranışların da ancak iddianamede tasvir edilen fiille doğal veya hukuki hareket tekliği içinde bulunmaları yahut onunla kısmen özdeş olmaları hâlinde muhakeme konusu fiile dâhil edilebileceği; bu yaklaşımın ‘doğal hayat görüşü’ ölçütüne kıyasla daha belirli kriterlere dayandığı; ayrıca normatif unsurların çoğu kez sonucu belirlemekten ziyade onu gerektiren unsur olarak işlev gördüğü yönündeki tespitin bu yaklaşımın değerini ortadan kaldırmadığı, bila-

Son olarak belirtmek gerekir ki her olgusal unsur savcının takip iradesini içermemektedir.¹¹² İddianamede bir olay, kimi zaman yalnızca arka planı ortaya koymak, bir saik ilişkisini açıklamak ya da sonradan gerçekleşen davranışları anlamlandırmak amacıyla yani tasvir/renklendirme amacıyla (*colorandi causa*) olarak zikredilmiş olabilir.¹¹³ Bu nedenle hangi yaşam olayının gerçekten dava konusu yapıldığının belirlenmesinde yalnızca iddianame metni değil, savcılığın takip iradesi de dikkate alınmaktadır.¹¹⁴ Bununla birlikte belirli bir tarihsel olay dava konusu yapılmışsa mahkeme inceleme ve araştırma yükümlülüğü çerçevesinde, bu yaşam olayını hem maddi vakıa olarak tüm yönleriyle aydınlatmak hem de temas edebileceği tüm hukuki normlar açısından değerlendirerek tüketmekle (*Erschöpfungsgebot*) yükümlüdür.¹¹⁵ Bu durum Alman ceza muhakemesi hukukunda fiilin, iddianamenin kelimesi kelimesine sınırlandırdığı dar bir anlatımdan ziyade, mahkemenin aydınlatmak ve hukuken değerlendirmek zorunda olduğu bütünsel bir yaşam olayı olarak kavrandığını göstermektedir.

B. NE BIS İN IDEM İLKESİ BAĞLAMINDA FİİL KAVRAMI

Ceza muhakemesi hukukundaki fiil kavramı, derdest bir yargılamanın mümkün olmadığı ve kesin hükmün ceza davasını tükettiği (kesin hükmün başka bir hüküm verilmesini önleme etkisi) maddi vakıayı tam olarak kapsamaktadır.¹¹⁶ Latince kökenli bu ilke, ne bis idem şeklinde ifade edilmekte ve bir kişinin aynı fiil nedeniyle birden fazla kez ceza yargılamasına tabi tutulmasını yasaklamaktadır.¹¹⁷

kis hukuk dogmatığının sistemleştirme işlevine işaret ettiği yönünde bkz. **Norouzi**, Rn. 14, 15. Fiilin salt olgusal çerçevede belirlenmesinin fiil kavramını aşırı şekilde genişleteceği; dolayısıyla aynı fiilin belirlenmesinde birbirlerine zamansal ve mekansal olarak yakın olan olguların aynı zamanda suçla korunan hukuki değer bakımından da değerlendirilmesi gerektiği ve bu sebeple karma görüşün tercih edilmesi gerektiği yönünde bkz. **Kelep Pekmez**, s. 96.

¹¹² **Eschelbach**, Rn. 17.

¹¹³ **Velten**, Rn. 55.

¹¹⁴ **Norouzi**, Rn. 9.

¹¹⁵ **Tiemann**, s. 27, 28.

¹¹⁶ **Tiemann**, Rn. 2; **Stuckenberg** (2020) Rn. 4.

¹¹⁷ **Özen, Mustafa** (2010) “Non Bis in Idem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 14, S. 1, ss. 389-417, s. 390; **Şahin, Cum-**

Bir kişinin, devam eden bir ceza yargılaması sürecinde sanık olmasından bahisle temel haklarına sürekli bir müdahaleye maruz bırakıldığı dikkate alındığında, en azından yargılamanın sona ermesiyle birlikte meselenin nihai olarak kapanacağı ve ancak son derece sınırlı hâllerde aleyhine yeniden açılabilceği güvencesine sahip olması gerektiği açıktır.¹¹⁸ Dolayısıyla bu güvence, bireyi devletin yargılama gücünün tekrarlı kullanımına karşı koruyan ve hukuki kesinlik ile güvenliği somutlaştıran temel bir ilkedir; ayrıca hukuk devleti ilkesinin gereğidir.¹¹⁹

Alman hukukunda *ne bis in idem* ilkesi, Alman Federal Anayasasının (Grundgesetz) 103. maddesinin 3. fıkrasında açıkça düzenlenmektedir. Bu hüküm uyarınca hiç kimse, ceza kanunları kapsamında hakkında kesin hüküm verilmiş aynı fiil nedeniyle yeniden cezai kovuşturmayaya tabi tutulamaz.¹²⁰ Söz konusu düzenleme, anayasal bir temel hak güvencesi niteliği taşımakta ve yargılama makamlarını bağlayan bir muhakeme engeli oluşturmaktadır. Alm. Federal Anayasası m. 103 f. 3'teki güvencenin uygulama alanı ise büyük ölçüde Alm. CMK m. 264'teki muhakemesel fiil kavramıyla örtüşmektedir.¹²¹ Buna göre aynı tarihsel yaşam olayına ilişkin kesinleşmiş bir hüküm, yalnızca hükümde açıkça değerlendirilen unsurlar bakımından değil, muhakemesel fiil kapsamında kalmakla birlikte ayrıca ele alınmamış yahut keşfedilmemiş unsurlar (unentdeckter Tatteile) bakımından da dava hakkının tüketilmesi (Strafklageverbrauch) etkisi

hur/Göktürk, Neslihan (2025) Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 48-49; Latince ifadenin etimolojik ve semantik arka planı için bkz. **Evirgen, Selen** (2024) Ceza Muhakemesi Hukukunda Kesin Hüküm, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 155. İlkenin unsurları için bkz. **Hatipoğlu, Fatih** (2026) “Ne Bis in Idem İlkesinin Bir Unsuru Olarak Fiilin Aynılığı”, Adalet Dergisi C. 1, S. 76, ss. 903-932, s. 906.

¹¹⁸ **Norouzi**, Rn. 6.

¹¹⁹ **Stuckenberg** (2020) Rn. 7; **Norouzi**, Rn. 6; **Evirgen**, s. 24; Ceza tehdidinin Demokles'in kılıcı gibi kişi üzerinde olmasının hukuki güvenliği tehdit edeceği yönünde bkz. **Özen**, s. 490. İlgili güvencenin hukuk devleti ilkesinin bir gereği olması hususunda bkz. Yargıtay CGK 20.01.2022 T. 2018/158 E. 2022/39 K.

¹²⁰ **Tiemann**, Rn. 3. BVerfGE 12, 62 (66), Urteil vom 31. Oktober 2023.

¹²¹ Kesin hükmün engelleyici etkisinin, istisnai olarak mahkemenin hüküm kurma yetkisinin kapsamını aşabilecek şekilde daha geniş belirlenebileceği, ancak hiçbir durumda bunun gerisinde kalamayacağı yönünde **Stuckenberg** (2020) Rn. 7.

doğuracaktır.¹²² Bu durum, devletin aynı tarihsel vakayı parçalara ayırarak sanığı tekrar tekrar yargılamasını engelleyen anayasal bir settir. Böylece Alman hukukunda fiil kavramı, hem yargılamanın konusunu hem de kesin hükmün koruyucu etkisinin sınırlarını belirleyen işlevsel bir bütünlük oluşturmaktadır. Doktrindeki baskın görüş de, fiil kavramının muhakemenin tüm evrelerinde bir bütünlük ve birlik (Einheit des Tatbegriffs) içinde ele alınması gerektiğini, yani iddianamenin konusu olan fiil ile kesin hükmün kapsamını belirleyen fiilin aynı olduğunu savunmaktadır.¹²³

Uluslararası düzeyde ise *ne bis in idem* güvencesinin en temel dayanaklarını Birleşmiş Milletler'in Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin (ICCPR) 14. maddesinin 7. fıkrası ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 7 No.lu Protokol'ün 4. maddesi oluşturmaktadır. Bu düzenlemeler uyarınca, hiç kimse, bir suçtan dolayı aynı devlet içinde, ceza yargılaması usulüne uygun olarak kesin bir hükümle beraat ettiği ya da mahkûm edildiği hâllerde, yeniden yargılanamayacak veya cezalandırılmayacaktır.¹²⁴ AİHM, *ne bis in idem* yasağının kapsamını belirleyen aynı fiil kavramına ilişkin olarak Zolotukhin v. Rusya kararında, fiilin hukuki değerlendirilmesini belirleyici ölçüt olarak kabul eden yaklaşımlardan uzaklaşarak, esas itibarıyla maddi yaşam olayının olgusal koşullarını temel alan bir ölçüt *idem factum* benimsemiştir.¹²⁵ Buna göre ikinci yargılamaya konu olan somut olguların, ilk yargılamadaki olgularla aynı veya esas

¹²² **Tiemann**, Rn. 3. Anayasal fiil kavramının, maddi hukuktan bağımsız olmakla birlikte ondan tamamen kopuk olmadığı; ilkesinin çekirdek içeriğini güvence altına aldığı ve ceza muhakemesi hukukundaki fiil kavramının dogmatik ayrıntılarını üstlenmemekle birlikte, her iki kavramın da hukuki nitelendirmeden ziyade tarihsel olay bütünlüğüne dayanması nedeniyle aynı çıkış noktasını paylaştığı yönünde bkz. **Radtke/Hohmann**, Rn. 5, 6.

¹²³ Derdestlik ve kesin hüküm aşamalarında tek ve yeknesak bir fiil kavramının benimsenmesi gerektiği yönünde bkz. **Norouzi**, Rn. 7; **Stuckenberg** (2020) Rn. 7; **Velten**, Rn. 20-21; Fiil birliği yaklaşımına aykırı olan görüşler ve bu görüşlerin değerlendirilmesi için bkz. **Kelep Pekmez**, s. 23-28.

¹²⁴ International Covenant on Civil and Political Rights, 999 UNTS 171, art 14(7). Protocol No 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ETS No 117, art 4.

¹²⁵ **Rosenau/Dorneck**, Rn. 7; **Evirgen**, s. 156; **Kılıç, Ahmet** (2023) Suçların İçtimai Bağlamında Fiil Tekliği, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 94.

itibarıyla aynı olması hâlinde, hukuki nitelendirme farklı olsa dahi ikinci yargılama *ne bis in idem* yasağı kapsamına girebilecektir.¹²⁶ AİHM bu ölçütü somutlaştırırken belirleyici sorunun, aynı sanığa ilişkin olup zaman ve mekân bakımından birbirinden ayıramayacak şekilde bağlantılı olan somut olgular bütünü'nün her iki yargılamada da aynı olup olmadığı şeklinde kurulması gerektiğini vurgulamıştır.¹²⁷

AİHM'nin Zolotukhin v. Rusya kararında benimsediği ölçüt ile Alman hukukundaki tarihsel olay bütünlüğü anlayışı bu noktada paralellik arz etmektedir. Her iki yaklaşım da fiilin hukuki nitelendirilmesinden ziyade, aynı sanığa ilişkin ve birbirine zaman ile mekân bakımından bağlı somut olgular bütünü'nü esas alan olgusal bir fiil anlayışına dayanmaktadır.

Türkiye tarafından da onaylanan bu protokol kapsamında davanın yeniden açılması, ancak yeni delillerin ortaya çıkması veya önceki yargılamada esaslı bir kusurun tespiti gibi istisnai hâllerle sınırlıdır.¹²⁸ Türk hukukunda *ne bis in idem* ilkesi, Alman hukukundan farklı olarak anayasal düzeyde açıkça güvence altına alınmamıştır.¹²⁹ Bununla birlikte Anayasa mahkemesi 2019 yılında ilkeyi hukuk devleti ilkesinin zorunlu bir unsuru olarak tanımıştır.¹³⁰ İlkenin iç hukuktaki dayanağını, CMK m. 223/7 oluşturmaktadır. Bu hükme göre aynı fiil nedeniyle aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilecektir.¹³¹ *Ne bis in idem* ilkesinin uygulanması bakımından ayrı bir sorun, yurt dışında işlenen suçlar bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Örneğin TCK m. 9'a göre; Türkiye'de işlediği suçtan dolayı yabancı bir ülkede

¹²⁶ Zolotukhin v RusyaApp no 14939/03 (ECtHR, 10 February 2009) para 82.

¹²⁷ Zolotukhin v RusyaApp no 14939/03 (ECtHR, 10 February 2009) para 84.

¹²⁸ Protocol No 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ETS No 117, art 4 (2).

¹²⁹ **Centel, Nur/Zafer, Hamide** (2021) Ceza Muhakemesi Hukuku El Kitabı, 7. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, s. 47.

¹³⁰ AYM, E. 2019/16, K. 2019/15, T. 14/03/2019, para. 11; AYM E. 2017/33, K. 2019/20, T. 10/04/2019, para. 49. **Cebeci, Şeyma** (2021) Türk Ceza Hukuku Bağlamında Ne Bis İn İdem İlkesi, İstanbul, Oniki Levha Yayınları, s. 10.

¹³¹ 5271 sayılı CMK m. 223/7; **Özen**, s. 390, 391; **Cebeci**, s. 10.

hüküm verilmiş kimse Türkiye’de tekrar yargılanacak, yabancı ülkede gözetim altında gözlem altında, tutuklulukta yahut hükümlülükte geçirdikleri süreler, yargılama sonucunda Türkiye’de verilen cezadan mahsup edilecektir.¹³² Doktrinde, yabancı ülkede geçirilen sürelerin Türkiye’de hükmedilen cezadan mahsup edilmesi nedeniyle, kusur ile ceza arasındaki orantılılığın korunduğu ve bu nedenle çözümün kabul edilebilir olduğu ileri sürülmektedir.¹³³

Türk hukukunda CMK m. 225/1’de yer alan “iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil” ibaresi, her ne kadar mahkeme fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı olmasa da, uygulamada fiilin kapsamını kaçınılmaz olarak suç tipine yaklaştırmakta ve bu durum AİHS’in Zolotukhin ölçütünün öngördüğü geniş güvence ile yapısal bir çelişki oluşturma riski taşımaktadır. Söz konusu bağdaşmazlık yalnızca teorik bir sorun olmayıp, aynı maddi olayın farklı suç tipleri üzerinden birden fazla yargılamaya konu edildiği hâllerde somut hak kayıplarına yol açabilecek niteliktedir.¹³⁴

C. TÜRK HUKUKUNDA AYNI FİİLİN HÜKMÜN KONUSU OLARAK BELİRLENMESİ

Türk ceza muhakemesi hukukunda yargılamanın konusunu ve sınırlarını belirleyen temel düzenleme 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (CMK) 225. maddesidir. Bu madde uyarınca mahkeme, hükmünü ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve fail hakkında verebilir. İlgili kural fiil ve fail ile bağlılık kuralı olarak da adlandırılmaktadır.¹³⁵ Söz konusu düzenleme, mahkemenin yetkisini iddianamede tarif edilen maddi vakıa ile sınırlandırmakta ve ceza muhakemesinin temel ilkelerinden biri olan “davasız yargılama olmaz” ilkesini somutlaştırmaktadır.¹³⁶

¹³² Koca/Üzülmez, s. 833.

¹³³ Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar (2025) Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 75.

¹³⁴ Idem factum yaklaşımının idem crimen yaklaşımına göre çifte yargılama yasağına karşı daha iyi koruma sağladığı yönünde bkz. Evirgen, s. 156.

¹³⁵ Şahin/Göktürk, s. 260.

¹³⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 74.

Mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun (CMUK) 150. maddesinde ise “*Tahkikat ve hüküm, yalnız iddianamede beyan olunan suçta ve zan altına alınan şahıslara hasredilir.*” hükmü yer almaktaydı. Anılan düzenlemede suçun unsurlarının ayrıca gösterilmesinin aranmamış olması sebebiyle, öğretide 5271 sayılı Kanun’daki düzenlemenin daha dar ve belirli bir bağlilik rejimi öngördüğü ifade edilmektedir.¹³⁷ Bu görüşe katılmaktayız. Yine Mülga CMUK’un 257. maddesinde, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 264’teki yaklaşıma benzer şekilde, “*Hükmün mevzuu, duruşmanın neticesine göre iddianamede gösterilen fiilden ibarettir.*” formülasyonuna yer verilmişti. Bugün benzer bir maddeye yer verilmeyerek farklı bir tercih yapıldığı görülmektedir.

Türk hukukunda ceza muhakemesi anlamında fiil kavramı kanunda açık bir tanıma kavuşturulmamış olmakla birlikte, yargı içtihatlarında ve doktrinde bu kavramın maddi ceza hukukundaki dar hareket kavramından daha geniş bir içerikte ele alındığı kabul edilmektedir.¹³⁸ Maddi ceza hukuku anlamında tek fiil olarak kabul edilen bir eylemin muhakemesel açıdan birden fazla fiil olarak değerlendirilemeyeceği, buna karşılık maddi anlamda birden fazla fiil oluşturan bazı davranışların muhakemesel bakımdan tek fiil kapsamında değerlendirilebileceği yönündeki kararlar da bu yaklaşımın bir yansımasıdır.¹³⁹ Buna göre muhakeme anlamında fiil, uyuşmazlığın temelini oluşturan tarihsel olay bütününi ifade etmektedir.¹⁴⁰

¹³⁷ **Apiş, Özge** (2020) “Türk Ceza Muhakemesinde Hükmün İddianamede Gösterilen Fiil ve Fail Hakkında Verilmesi Meselesi”, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 8, S. 16, ss. 909-934, s. 910; Mülga 1412 sayılı CMUK m. 150’nin 5271 sayılı kanuna alınmaması doktrinde eleştirilmektedir. Bkz. **Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe** (2025) Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 158.

¹³⁸ **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 157; Demirci, s. 40; iki kavramın farklı olduğuna dair bkz. **Hatipoğlu**, s. 906-913; **Karakehya, Hakan** (2024) Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 575.

¹³⁹ Bkz. YCGK, E. 2017/586, K. 2017/450, T. 31.10.2017 <Legalbank> s.e.t. 29.05.2026.

¹⁴⁰ Ceza muhakemesinde fiilin; “tipe uygun fiilin yanında, öncesinde ve sonrasında yaşanan ve iddianamede ayrıca belirtilmeyen, fakat fiilin ayrılmaz parçaları olan diğer olayları da kapsayacağı” öte yandan “tüm hayat olaylarını değil sadece belli bir zamanda ve yerde belli bir kişi tarafından gerçekleştirilen iradi fiilin” kastedildiği yönünde bkz. **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 157. Yine iddianamede gösterilmese de; fiil ile bağlantılı olan ve fiilin ayrılmaz parçasını oluşturan olayların

Kanaatimizce muhakemesel fiil, iddianamede sözü edilen, istisnasız olmasa da belirli bir zaman ve mekân bağlamında meydana gelen ve yaşamın olağan akışı içinde parçalanamaz bir bütünlük arz eden davranışlar bütünü olarak anlaşılmalıdır.¹⁴¹ Dolayısıyla muhakeme fiili, maddi ceza hukuku bakımından birden fazla hareketten oluşsa dahi tek bir yaşam olayı olarak değerlendirilebilecektir. Bunun yanında; fiilin gerçekleştiği yer, zaman veya işleniş biçimindeki maddi hatalar, uyuşmazlığın temelini oluşturan vakıanın kimliğini koruması şartıyla fiilin aynılığını ortadan kaldırmayacaktır.¹⁴²

Türk ceza muhakemesi hukukunda da fiilin hukuki niteliğinin değişmesi ile fiilin kendisinin değişmesi arasında açık bir ayrım yapılmaktadır. Yargılama sırasında iddianamede gösterilen fiilin hukuki niteliğinin değişmesi hâlinde devreye giren kurum ek savunmadır. CMK m. 226 uyarınca sanık, suçun hukuki niteliğinin değişmesinden önce haberdar edilip savunma yapabilecek bir hâlde bulundurulmadıkça, iddianamede kanuni unsurları gösterilen suçun değiştiği kanun hükmünden başkasıyla mahkûm edilemez.¹⁴³ İlgili maddenin ikinci fıkrası uyarınca ek savunma kurumu cezanın artırılmasının veya cezaya ek güvenlik tedbirinin söz konusu olduğu hallerin ilk defa duruşma sırasında ortaya çıkmasında da uygulanmaktadır. Doktrinde ek savunma kurumu, sanığın sürpriz bir

muhakemenin konusunu oluşturacağı yönünde bkz. **Çınar, Ali Rıza** (2009) “Eylemi (fiili) Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi S. 84, ss. 31-62, s. 40-41; failin fiilini de kapsayan olaylar bütünü olduğu yönünde bkz. **Karakehya** (2024), s. 575.

¹⁴¹ Fiili, dava sebebi olarak “soyut hukuk normuna karşılık gelen hayat olayını oluşturan vakıalar” olarak tanımlayan görüş için bkz. **Evirgen**, s. 168; Muhakemenin konusu ile muhakeme hukuku anlamındaki fiil kavramının aynı olmadığı ve muhakemesel fiilin doğal anlamda tarihi vakıa olarak zikredildiği görüş için bkz. **Kelep Pekmez**, s. 102-103; fiili “iddianamede anlatılan olay örgüsü içerisinde failin iddia makamı tarafından nitelendirilen ve cezalandırmaya konu edilen fiiller” olarak tanımlayan görüş için bkz. **Hatipoğlu**, s. 913. Fiilden iddianamede yer alan olay ya da olayların anlaşılması gerektiği yönünde bkz. **Çınar**, s. 40.

¹⁴² **Apiş**, s. 914-915; **Demirci**, s. 40; **Çınar**, s. 39; **Özmen, Erdi** (2019) “Ek Savunma Hakkı”, Ceza Hukuku Dergisi S. 40, ss. 451-514, s. 465. Failin hareketi, netice, suçun konusu ve mağdurun aynı olması durumunda muhakemesel anlamda fiilin de aynılığını koruyacağı yönünde bkz. **Karakehya** (2024), s. 575-576.

¹⁴³ Cezayı azaltan ve sanığın lehine görünen hallerde de ek savunma verilmesi gerektiği yönünde bkz. **Karakehya** (2024) s. 581-582.

karar ile karşılaşmasını engelleyerek adil yargılanma hakkının korunmasını sağlayan temel bir usul güvencesi olarak tanımlanmaktadır.¹⁴⁴ Buna karşılık yargılama sırasında iddianamede yer almayan yeni bir maddi vakıanın ortaya çıkması hâlinde, artık yalnızca suçun hukuki niteliğinin değişmesinden değil, yeni bir fiilden söz edilecektir. Bu durumda ek savunma verilmesi yeterli olmayıp yeni bir iddianame düzenlenmesi gerekmektedir.¹⁴⁵ Öte yandan mahkemenin iddianamede yer almayan yeni bir fiili re'sen yargılamaya dahil etmesi mümkün değildir; zira böyle bir durum hem CMK m. 225 hükmüne hem de davasız yargılama olmaz ilkesine aykırılık teşkil edecektir.¹⁴⁶

Bu noktada iki sistem arasındaki normatif farkı somutlaştırmak gerekir. CMK m. 225 f. 1'deki "iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil" ifadesi, uygulamada fiilin suç tipinden bağımsız tarihsel olay bütünlüğü şeklinde değerlendirilmesini güçleştirmekte ve muhakeme fiilinin kapsamını iddianamede ilgili suça ilişkin gösterilen unsurların tasviriyle daha sıkı ilişkilendirmektedir. Bu çerçevede uygulamada, aynı tarihsel yaşam olayının bir parçasını oluşturmaya karşın iddianamede yeterli açıklıkla tasvir edilmeyen bazı maddi olguların, gerçekte salt bağlam veya arka plan amacıyla yani tasvir/reklendirme amacıyla (*colorandi causa*) zikredilmiş olmasına rağmen bu nitelikte değerlendirilerek muhakeme konusu dışında bırakıldığı görülmektedir. Oysa ilgili olgunun aynı tarihsel olay bütünlüğüne dahil olması hâlinde, mahkemenin CMK m. 226 kapsamında fiilin hukuki niteliğini değiştirme yetkisine sahip olduğu da göz önüne alındığında, salt iddianamedeki tasvir tekniğine veya sevk maddesi eksikliğine dayanılarak bu olgunun muhakeme konusu dışında bırakılması, fiilin suç tipinden bağımsız maddi olay kimliği üzerinden belirlenmesini esas alan *idem factum* anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Savcılığın takip iradesinin somutlaştırılmasında salt sevk maddesi veya iddianamenin tasvir tekniği belirleyici kabul edilirse, aynı tarihsel olay bütünlüğüne ait olguların yapay biçimde parçalanması riski doğmaktadır. Buna karşılık Alm. CMK m. 264 f. 1, fiilin duruşma

¹⁴⁴ Karakehya, Hakan (2015) "Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları", Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi C. 3, S. 2, ss. 199-225 s. 208; Demirci, s. 75; Özmen, s. 450.

¹⁴⁵ Karakehya (2024), s. 582 vd.; Centel/Zafer, s. 46.

¹⁴⁶ Centel/Zafer, s. 46.

sonucuna göre “ortaya çıktığı şekliyle” değerlendirileceğini açıkça öngörmekte; böylece suç tipinden bağımsız bir usuli fiil kavramı öngörmektedir. Türk hukukunda fiil kavramının uygulamada iddianame metnindeki açıklığa sıkıca bağlı olarak yorumlanması, bu nedenle yalnızca içtihat tercihinin değil, aynı zamanda kanun lafzındaki bu yapısal farklılığın bir yansımasıdır.

Belirtmek gerekir ki iddianame ile bağlılık ilkesi, tahkik sisteminden modern itham sistemine geçişin bir ürünüdür.¹⁴⁷ Hâkimin savcılık görevini de üstlendiği tarihsel yapıdan vazgeçilerek yargılama yetkisinin kovuşturma yetkisinden ayrıştırılması, “davasız yargılama olmaz” ilkesini zorunlu kılmıştır. Ancak bu ilke, fiilin nasıl tanımlanacağını belirlememekte; bilakis mahkemenin iddianame ile bağlı olduğunu söylemektedir. Dolayısıyla CMK m. 225’teki “suça ilişkin fiil” ifadesinin dar yorumlanması, iddianameye bağlılık ilkesinin zorunlu bir sonucu olmadığını gözetmek gerekmektedir.

III. ALMAN FEDERAL MAHKEMESİ UYGULAMASINDA CEZA MUHAKEMESİ ANLAMINDA FİİL KAVRAMI

Yukarıda ortaya konan teorik çerçeve, Alman Federal Yüksek Mahkemesi içtihadında somut olgusal bağlamlara uygulanmakta ve bu süreçte kavramın işlevsel sınırları giderek daha belirgin bir biçim kazanmaktadır. Yargılamayı yapan mahkeme, açılış kararındaki (çoğu zaman kendi yaptığı) hukuki değerlendirmeye de bağlı değildir. Bu doğrultuda; kamu davasını dönüştürme yetkisi yalnızca fiilin hukuki değerlendirmesini değil, aynı zamanda fiil kapsamındaki olay örgüsü içinde sonradan ortaya çıkan maddi olguların da hükmün konusu yapılmasını kapsamaktadır.¹⁴⁸ Bu çerçevede mahkemenin cognisyon yetkisi ve yükümlülüğü, yeni ortaya çıkan vakıaların da değerlendirilmesini içerir.¹⁴⁹ Öte yandan mahkeme yalnızca fiil tarafından çizilen sınırlar içinde, duruşmada ele alınan vakıalara dayanarak karar verebilir.¹⁵⁰ Alman Federal Yüksek Mahkemesi

¹⁴⁷ İlgili sistemlerin tarihsel gelişimi için bkz. Centel/Zafer, s. 49-50.

¹⁴⁸ Radtke/Hohmann, Rn. 1.

¹⁴⁹ Radtke/Hohmann, Rn. 1.

¹⁵⁰ Radtke/Hohmann, Rn. 1.

de, muhakeme konusu fiilin ne ölçüde maddi ceza hukukundaki değerlendirmelerden bağımsız olarak belirleneceğini, kognisyon yükümlülüğünün hangi sınırlar içinde işlediğini ve kesin hükmün hangi kapsamda dava hakkını tüketeceğini çeşitli kararlarında ayrıntılı biçimde ele almıştır. Aşağıda bu kararlar, makalenin teorik ekseniiyle ilişkileri ve her birinin içtihat içindeki özgöl işlevi bakımından incelenmektedir.

A. ALMAN FEDERAL YÜKSEK MAHKEMESİNİN 14.11.2024 TARİHLİ KARARI¹⁵¹

Alman Federal Yüksek Mahkemesinin 14.11.2024 tarihli kararı örgüt üyeliği suçunda maddi hukuk anlamındaki fiil ile muhakeme hukuku anlamındaki fiil arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirmektedir. Federal Mahkeme bu kararla, 2015 yılında benimsediğı yaklaşımı terk etmektedir. 2015 tarihli kararda,¹⁵² örgüt üyeliğı kapsamında gerçekleştirilen ve başka bir ceza normunu da ihlal eden üyelik faaliyetlerinin tipik hareket teklifi dışında bırakılması gerektiğı görüşü benimsenmişti. Yeni karar bu görüşü, suç tipinin yapısı, tarihsel kanun koyucu iradesi ve Alm. CK. m. 129 vd.'nin koruduğı hukuki değer gerekçesiyle reddederek daha önceki içtihat çizgisine geri dönmektedir.¹⁵³ Halbuki yukarıda anılan 2015 tarihli karardan önceki yerleşik içtihatla da, örgüt üyeliğı suçu ile fikrî içtima ilişkisi içinde bulunan birden fazla suçun, kendi aralarında bağımsız olsalar dahi, kenetleme etkisi (Klammerwirkung) yoluyla maddi ceza hukuku anlamında tek bir fiil sayılabileceğı kabul edilmekteydi.¹⁵⁴

Karara konu olayda sanık, İŞİD kontrolündeki Suriye topraklarında örgüt üyesi sıfatıyla örgütün kadınlara biçtiğı ev yönetimi ve çocukların ideolojik yetiştirilmesi rolünü üstlenmiş; bu kapsamda eşlerinin örgütsel faaliyetlerini sürdürebilmesine imkân sağlayan aile içi faaliyetlerde bulunmuştur.¹⁵⁵ Bunun yanı

¹⁵¹ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24.

¹⁵² BGH, Urteil vom 9.07.2015 - 3 StR 537/14 (BGHSt 60, 308).

¹⁵³ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 11; Rn. 21.

¹⁵⁴ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 13.

¹⁵⁵ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 3-5.

sıra küçük yaştaki kızını çatışma ve bombardıman tehlikesinin hüküm sürdüğü bölgede tutması nedeniyle Alm. CK. m. 171 kapsamında bakım ve eğitim yükümlülüğünü ihlal ettiği kabul edilmiştir. Hamburg Eyalet Yüksek Mahkemesi (OLG Hamburg), sanığın örgüt üyeliği kapsamındaki genel faaliyetlerinden ayrı olarak, Alm. CK. m. 171’i ihlal eden bu davranışlarını ayrıca bir örgüt üyeliği fiili saymış ve bu ikinci fiilin Alm. CK. m. 171 ile fikrî içtima içinde bulunduğunu kabul etmiştir.¹⁵⁶

Alman Federal Yüksek Mahkemesi (BGH) bu değerlendirmeyi bozmuş ve Alm. CK. m. 129a f. 1’in, üyenin örgüt menfaatine gerçekleştirdiği bütün faaliyetleri kural olarak maddi ceza hukuku anlamında tek bir fiil hâline getirdiğini hükme bağlamıştır.¹⁵⁷ Tipik hareket tekliği yalnızca başka bir suç oluşturmayan üyelik faaliyetlerini değil, aynı zamanda başka suç tiplerini gerçekleştiren faaliyetleri de kapsamaktadır.¹⁵⁸ Örgüt üyeliği kapsamında işlenen diğer suçlar için, kenetleme etkisi yoluyla fikri içtima uygulanmaktadır.¹⁵⁹

Bununla birlikte kenetleme etkisi sınırsız değildir. Farklı üyelik faaliyetleri aracılığıyla işlenen en az iki başka suç, örgüt üyeliği suçuna kıyasla önemsiz sayılamayacak ölçüde daha ağır bir haksızlık içeriyorsa bu suçlar, örgüt üyeliği suçuyla ayrı ayrı fikri içtima içinde bulunmakla birlikte kendi aralarında gerçek içtima oluşturmaya devam edeceklerdir.¹⁶⁰ Bu istisna, genel kenetleme öğretisinin örgüt üyeliği suçuna özgü bir uygulamasından ibarettir.

Kararın fiil kavramı açısından mahiyeti, maddi hukuk ile muhakeme hukuku anlamındaki fiil kavramları arasında zorunlu bir örtüşme bulunmadığının tespitidir. Alman Federal Yüksek mahkemesine göre maddi hukuk anlamındaki fiil suçların içtimai ve cezanın belirlenmesi işlevini üstlenirken, muhakeme hukuku anlamındaki fiil davanın sınırlarını, mahkemenin kognisyon yükümlülü-

¹⁵⁶ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 1, 7.

¹⁵⁷ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 11.

¹⁵⁸ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 11.

¹⁵⁹ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 11.

¹⁶⁰ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 11.

günü ve kesin hükmün kapsamını belirlemektedir.¹⁶¹ Bu işlevsel ayırım, maddi hukuktaki tek bir fiil oluşturan bir davranış bütününün muhakeme hukuku bakımından birden fazla fiil içerebileceği sonucuna zemin hazırlamaktadır. Bu çerçevede fail örgüt üyeliği nedeniyle kesin hükümle mahkûm edilmiş olsa dahi, daha sonra ortaya çıkan ve örgüt menfaatine gerçekleştirilen başka bir üyelik faaliyetinin ayrı bir suç tipini de ihlal etmesi hâlinde yeniden kovuşturulabilir, bunun için ilgili maddi olayın önceki iddianamenin ya da hükmün fiilen konusunu oluşturmamış olması gerekir.¹⁶² Bu durumda yeni yargılamada, sonradan ortaya çıkan fiilin örgüt üyeliği suçu ile fikri içtima ilişkisi dikkate alınarak ceza belirlenir; ancak önceki mahkûmiyet hükmüne dokunulmaz.¹⁶³ Mahkeme somut cezanın tayininde önceki hükmün sanık bakımından doğurduğu ağırlığı (Härte) gözetmek zorundadır, yani her iki yargılamada hükmedilen cezaların toplamı, fiilin tek bir yargılamada görülmesi hâlinde verilebilecek cezayı aşamayacaktır.¹⁶⁴

B. ALMAN FEDERAL YÜKSEK MAHKEMESİNİN 21.04.2022 TARİHLİ KARARI¹⁶⁵

Mahkemenin fiili inceleme ve aydınlatma yükümlülüğünün muhakeme hukuku anlamındaki fiil kavramıyla olan ilişkisini somutlaştıran kararlardan biri Alman Federal Yüksek Mahkemesinin 21.04.2022 tarihli kararıdır. Karara konu olayda sanık, silahlı bir yağma saldırısına katılmakla itham edilmiştir. İddianameye göre failler bir evin teras kapısını taşla kırarak maskeli şekilde içeri girmiş, ev sahibini silahla kasayı açmaya zorlamış ve çeşitli değerli eşyaları aldıktan sonra mağdurları bağlı bırakmıştır.¹⁶⁶ Yargılama sırasında sanığın olaydan birkaç gün önce suç ortaklarından biriyle evi gözetlediği ve olay yerindeki taş üzerinde sanığa ait DNA bulunduğu ortaya çıkmıştır. Sanık, asıl saldırıya katılmadığını, ancak olay öncesinde evi keşfe gittiğini kabul etmiştir. Eyalet mahkemesi

¹⁶¹ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 52.

¹⁶² BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 57.

¹⁶³ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 63.

¹⁶⁴ BGH, Urteil vom 14.11.2024 - 3 StR 189/24, Rn. 63.

¹⁶⁵ BGH, Urteil vom 21.04.2022 - 3 StR 360/21.

¹⁶⁶ BGH, Urteil vom 21.04.2022 - 3 StR 360/21, Rn. 1.

ise yalnızca asıl yağma eylemine iştirak edilip edilmediğini incelemiş; (Federal Yüksek Mahkemeye göre Alm. CK. m. 27 uyarınca yardım etme kapsamında değerlendirilebilecek) keşif faaliyetini ayrıca değerlendirmemiştir.¹⁶⁷ Federal Yüksek Mahkeme bu yaklaşımı, mahkemenin kognisyon yükümlülüğünün ihlali olarak değerlendirerek beraat kararını bozmuştur.¹⁶⁸

Alman Federal Yüksek Mahkemeye göre muhakemesel fiil sanığın, iddianamede belirtilen tarihsel olayla hayatın olağan akışına göre tek bir olay oluşturan bütün davranışlarını da kapsayacaktır.¹⁶⁹ Sanığın hazırlık aşamasındaki keşif ve gözetleme faaliyetleri, suç yeri, suç zamanı, saldırı yönü ve motivasyonel bağ bakımından asıl yağma eylemiyle tek bir tarihsel olay oluşturduğundan aynı muhakemesel fiil içinde değerlendirilmelidir.¹⁷⁰ Münferit hareketlerin bir yandan dışsal görünüş bakımından, diğer yandan dayandıkları olaylar ve bunların ceza hukuku bakımından taşıdığı anlam yönünden içsel olarak birbirleriyle bu denli bağlantılı olduğu dikkate alındığında; ilgili mahkemenin bu hareketi inceleme dışında bırakması, tarihsel olarak bütünlük arz eden bir yaşam olayının yapay biçimde parçalanması sonucunu doğurmaktadır.¹⁷¹ Buna göre, iddianamede öngörülen hukuki nitelendirmeden önemsiz sapmalar bulunması da (mesela somut olayda faillik yerine yardım etme ihtimalinin gündeme gelmesi) fiilin aynılığını ortadan kaldırmayacaktır.¹⁷²

C. ALMAN FEDERAL YÜKSEK MAHKEMESİNİN 19.01.2021 TARİHLİ KARARI¹⁷³

Alman Federal Yüksek Mahkemesinin 19.01.2021 tarihli kararı, muhakeme hukuku anlamında fiilin belirlenmesinde zamansal kesintinin tek başına belirleyici olmadığını göstermektedir. Karara konu olayda sanık, eşini konutun kapı-

¹⁶⁷ BGH, Urteil vom 21.04.2022 - 3 StR 360/21, Rn. 6.

¹⁶⁸ BGH, Urteil vom 21.04.2022 - 3 StR 360/21, Rn. 8.

¹⁶⁹ BGH, Urteil vom 21.04.2022 - 3 StR 360/21, Rn. 12.

¹⁷⁰ BGH, Urteil vom 21.04.2022 - 3 StR 360/21, Rn. 11.

¹⁷¹ BGH, Urteil vom 21.04.2022 - 3 StR 360/21, Rn. 11-12.

¹⁷² BGH, Urteil vom 21.04.2022 - 3 StR 360/21, Rn. 11.

¹⁷³ BGH, Beschluss vom 19.01.2021 - 2 StR 458/20.

sında yakalayarak içeri zorla sokmuş, fiziksel saldırıda bulunmuş ve bıçak çeke-
rek öldürmekle tehdit etmiştir.¹⁷⁴ Taraflar arasında kısa süreli bir sakinleşme
yaşanmış ve geleceklerine ilişkin bir konuşma gerçekleşmiş ancak bu duraksa-
manın ardından barışma girişimi sonuçsuz kalınca sanığın eşine karşı cinsel
saldırıda bulunduğu ileri sürülmüştür.¹⁷⁵ Kassel'deki ilk derece mahkemesi ön-
ceki fiziksel saldırı ve tehdit eylemleri nedeniyle mahkûmiyet hükmü kurmuş,
Kassel Eyalet Mahkemesi ise bu mahkûmiyeti kararına dahil ederek sanığı ayrıca
nitelikli cinsel saldırı suçundan mahkûm etmiştir.¹⁷⁶

Alman Federal Yüksek Mahkemesi, söz konusu davranışlar arasında belirli
bir zaman aralığı bulunmasına rağmen, önceki tehdidin etkisinin cinsel saldırı
sırasında da sürdüğünü ve bu nedenle eylemler arasındaki içsel bağın kopmadı-
ğını tespit etmiştir. Öyle ki bunların ayrı ayrı değerlendirilmesi ve hükme bağ-
lanması, bütünlük arz eden bir yaşam olayının yapay biçimde parçalanması
olarak algılanacaktır. Bu doğrultuda mahkeme, tüm davranışları muhakeme
hukuku anlamında tek bir fiil olarak nitelendirmiş, önceki yaralama ve tehdit
mahkûmiyetinin nitelikli cinsel saldırı suçu bakımından da dava hakkını tüket-
tiğini kabul ederek sonraki mahkûmiyet kararını bozmuş ve davayı düşürmüş-
tür.¹⁷⁷

Bu karar, muhakeme hukuku anlamında fiil kavramının yalnızca dışsal za-
man ve mekân ölçütleriyle değil, olaylar arasındaki anlamsal ve psikolojik süre-
lilik dikkate alınarak belirlendiğini göstermektedir. Somut olayda önceki tehdi-
din yarattığı korku atmosferinin sonraki eylem sırasında da etkisini sürdürmesi
nedeniyle davranışlar arasındaki içsel bağın devam ettiği ve tek bir tarihsel olay
bütünlüğünün korunduğu kabul edilmiştir. Kararın dikkat çekici yönü ise nite-
likli cinsel saldırı suçunun ayrıca yargılanamaması ve önceki hüküm nedeniyle
dava hakkının tamamen tüketilmiş sayılmasıdır.

¹⁷⁴ BGH, Beschluss vom 19.01.2021 - 2 StR 458/20 Rn. 2, 6.

¹⁷⁵ BGH, Beschluss vom 19.01.2021 - 2 StR 458/20 Rn. 2, 6.

¹⁷⁶ BGH, Beschluss vom 19.01.2021 - 2 StR 458/20, Rn. 1-3.

¹⁷⁷ BGH, Beschluss vom 19.01.2021 - 2 StR 458/20, Rn. 6.

Ç. ALMAN FEDERAL YÜKSEK MAHKEMESİNİN 17.04.1984 TARİHLİ KARARI¹⁷⁸

Ne bis in idem yasağının kapsamının belirlenmesinde muhakeme hukuku anlamındaki fiil kavramının nasıl uygulandığını gösteren kararlardan bir diğeri Alman Federal Yüksek Mahkemesinin 17.04.1984 tarihli kararıdır. İlgili kararda, muhakeme hukuku anlamında fiilin; sanığın, davanın açılmasına ilişkin kararda belirtilen tarihsel olayla hayatın olağan akışı bakımından tek bir bütün oluşturan tüm davranışı olduğu belirtilmektedir.¹⁷⁹ Olayda sanık hakkında ilk olarak çocuğa yönelik bakım yükümlülüğünü ihlal etme, kötü muameleye engel olmama ve ihmali davranışlar nedeniyle dava açılmış; daha sonra ise çocuğu bizzat öldüren kişinin sanığın kendisi olduğu ileri sürülerek nitelikli insan öldürme suçundan ikinci bir dava açılmıştır.¹⁸⁰ Alman Federal Yüksek Mahkemesi, ilk yargılamadaki suçlamanın çocuğun ölümünden önceki dönemde çocuğun fiziksel bütünlüğüne yönelik tüm davranışları kapsadığını, savcılığın sanığın çocuğu bizzat dövmüş olabileceği ihtimalini de değerlendirdiğini, yalnızca bunun ispatlanmadığını belirtmiştir. Mahkemeye göre aynı tarihsel olay hem aktif hareketleri hem de ihmali davranışları kapsayabileceğinden, sonradan öldürücü darbelerin sanık tarafından gerçekleştirildiğinin ileri sürülmesi yeni bir muhakemesel fiil oluşturmayacaktır. Bu nedenle ikinci davanın *ne bis in idem* yasağı nedeniyle sürdürülemeyeceği kabul edilerek yargılama düşürülmüştür.¹⁸¹

Bu karar, muhakemesel fiil kavramının normatif değil, olgusal bir kategori olduğunu göstermektedir. Buna göre; suç tipinin nitelendirilmesi, ihmali mi, icrai bir eylem mi olduğu; hangi madde kapsamında değerlendirme yapılacağı, muhakeme hukukunun fiil kavramını belirlemeyecektir. Belirleyici olan, sanığın o dönemdeki davranışlarının oluşturduğu tarihsel olay bütünlüğüdür.

¹⁷⁸ BGH, Urteil vom 17.04.1984 - 1 StR 116/84.

¹⁷⁹ BGH, Urteil vom 17.04.1984 - 1 StR 116/84, NStZ 1984, 469.

¹⁸⁰ BGH, Urteil vom 17.04.1984 - 1 StR 116/84, NStZ 1984, 469.

¹⁸¹ BGH, Urteil vom 17.04.1984 - 1 StR 116/84, NStZ 1984, 470.

D. ALMAN FEDERAL YÜKSEK MAHKEMESİNİN 10.12.2025 TARİHLİ KARARI¹⁸²

Alman Federal Yüksek Mahkemesinin 10.12.2025 tarihli kararı, aynı vergilendirme dönemine ilişkin KDV ön beyannameleri ile yıllık KDV beyannamesini aynı muhakemesel fiil olarak kabul eden içtihadını terk ederek;¹⁸³ yanlış, eksik veya hiç verilmemiş KDV ön beyannameleri ile yıllık KDV beyannamesinin Alm. CMK. m. 264 f. 1 anlamında farklı muhakemesel fiiller oluşturduğunu kabul etmiştir.¹⁸⁴

Mahkeme bu sonuca ulaşırken yeni bir ölçüt geliştirmemiş, yerleşik içtihat-taki, bağımsız fiillerin ayrı değerlendirilmesinin tek bir yaşam olayının yapay biçimde parçalanması anlamına geleceği durumda istisnai olarak gerçek içtima halindeki fiillerin de muhakemesel anlamda tek fiil sayılacağı yönündeki tanımını somut olaya uygulamıştır.¹⁸⁵ Kararda bu ölçüte göre, KDV ön beyannameleri ile yıllık beyanname arasında bu nitelikte bir içsel bağlantı bulunmadığına hükmedilmiştir. Zira ön beyannameler, yıllık KDV beyannamesine ilişkin ön ödeme sürecinin yalnızca bir parçasını değil, vergi hukuku bakımından bağımsız vergi açıklamalarını oluşturmaktadır. Bu minvalde aralarındaki uzun zaman aralığı ile vergi hukukundaki özerk yapıları, bir fiilin haksızlık içeriğinin ancak diğer fiille birlikte değerlendirilmesi hâlinde doğru biçimde takdir edilebileceği ölçüde sıkı bir içsel bağlantının varlığını dışlamaktadır.¹⁸⁶

E. GENEL DEĞERLENDİRME

İncelenen Alman Federal Yüksek Mahkemesi kararları birlikte değerlendirildiğinde, muhakeme hukuku anlamında fiil kavramının normatif suç tanımlarından bağımsız, esas itibarıyla olgusal ve işlevsel bir kategori olarak ele alındığı görülmektedir.

¹⁸² BGH, Beschluss vom 10.12.2025 - 1 StR 387/25.

¹⁸³ Bkz. BGH, Urteil vom 8.03.2022 - 1 StR 360/21, Rn. 17.

¹⁸⁴ BGH, Beschluss vom 10.12.2025 - 1 StR 387/25, Rn. 23.

¹⁸⁵ BGH, Beschluss vom 10.12.2025 - 1 StR 387/25, Rn. 25.

¹⁸⁶ BGH, Beschluss vom 10.12.2025 - 1 StR 387/25, Rn. 26.

Mahkeme, fiilin sınırlarını belirlerken maddi ceza hukukundaki içtima değerlendirmesini başlangıç noktası olarak kabul etmektedir. Bununla birlikte bu değerlendirme nihai ve bağlayıcı değildir. Mahkeme, somut olayda davranışların aynı tarihsel yaşam olayına ait olup olmadığını; aralarında zaman, mekân, amaç, psikolojik süreklilik ve olayların ceza hukuku bakımından taşıdığı anlam yönünden içsel bir bağlantı bulunup bulunmadığını ayrıca dikkate almaktadır. Bu çerçevede belirleyici ölçüt, davranışların ayrı değerlendirilmesinin bütünlük arz eden bir yaşam olayının yapay biçimde parçalanması sonucunu doğurup doğurmayacağıdır. Dolayısıyla bu içtihatlar, maddi hukuk anlamındaki fiil ile muhakeme hukuku anlamındaki fiilin zorunlu olarak örtüşmediğini açık biçimde göstermektedir.

Maddi hukuk bakımından tek fiil sayılan davranışlar muhakeme hukuku bakımından birden fazla fiil oluşturabileceği gibi, maddi hukuk bakımından bağımsız kabul edilen fiiller de aralarındaki sıkı içsel bağlantı nedeniyle muhakemesel anlamda tek fiil olarak değerlendirilebilmektedir. Böylece muhakemesel fiil kavramı; mahkemenin cognisyon yetkisini, iddianamenin sınırlarını ve kesin hükmün dava hakkını tüketici etkisini belirleyen bağımsız bir muhakeme hukuku kategorisi niteliği kazanmaktadır.

IV. YARGITAY UYGULAMASINDA CEZA MUHAKEMESİ ANLAMINDA FİİL KAVRAMI

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, fiil kavramına ilişkin kararlarında büyük ölçüde standartlaşmış bir gerekçe kullanmakta ve bu çerçevede bazı temel ölçütler ortaya koymaktadır. Aşağıda söz konusu ölçütler ve bunların somut olaylara uygulanış biçimi incelenecektir.

A. CEZA MUHAKEMESİ ANLAMINDA FİİLİN OLAY BÜTÜNLÜĞÜ OLARAK ANLAŞILMASI

Yargıtay Ceza Genel Kuruluna göre, ceza muhakemesi anlamında fiil uyuşmazlığın konusunu oluşturan olaydır ve bu anlamda fiil muhakemenin konusunu oluşturan olayın bütünü anlamına gelmektedir.¹⁸⁷ Bu sebeple maddi

¹⁸⁷ YCGK, E. 2017/586, K. 2017/450, T. 31.10.2017 <Legalbank> s.e.t. 29.05.2026; YCGK, E. 2017/99, K. 2019/264, T. 26.03.2019 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026.

ceza hukuku bakımından birden fazla fiil, ceza muhakemesi bakımından tek bir fiil olarak değerlendirilebilecektir.¹⁸⁸

Ceza Genel Kurulu ayrıca fiilin belirlenmesinde savcının yaptığı hukuki nitelendirmenin belirleyici olmadığını; bunun yerine iddianame veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararda açıklanan maddi olayın bütününe dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. Kurula göre fiilin aynı olup olmadığının tespiti ‘fiilin gerçekleştiği yer, fiilin süresi, kullanılan araçlar ve kullanılma biçimleri’ gibi hususlar dikkate alınarak tanımlanan olaylar doğrultusunda belirlenmelidir.¹⁸⁹

Kurul, aynı olay hakkında bir yandan güveni kötüye kullanma suçundan iddianame düzenlenmiş, diğer yandan nitelikli yağma suçundan ek kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olmasını değerlendirdiği bir kararında, her iki işlemde anlatılan olayların ceza muhakemesi anlamında tek bir fiil oluşturduğunu kabul etmiştir. Kurula göre aynı maddi olaya ilişkin olarak farklı hukuki nitelendirmelerin yapılmış olması ceza muhakemesi bakımından fiilin değiştiği anlamına gelmeyecektir. Kurul ayrıca bu sonuçtan hareketle, aynı fiil hakkında eşzamanlı olarak hem iddianame hem de kovuşturmayaya yer olmadığına dair ek karar düzenlenmesi hâlinde, yanlış olan kararın hukuki değerden yoksun sayılacağını kabul etmiştir.¹⁹⁰ Bu yaklaşım, ceza muhakemesinde fiil kavramının hukuki nitelendirmeden bağımsız olarak maddi olayın bütünlüğü esas alınarak belirlendiğini göstermektedir. Bu yönüyle Yargıtay içtihadında benimsenen yaklaşımın, ceza muhakemesinde fiili “tarihsel olay bütünlüğü” (geschichtlicher Vorgang / historischer Lebenssachverhalt) olarak kavrayan Alman öğretisi ile önemli ölçüde paralellik gösterdiği söylenebilecektir.

¹⁸⁸ YCGK, E. 2017/586, K. 2017/450, T. 31.10.2017 <Legalbank> s.e.t. 29.05.2026.

¹⁸⁹ YCGK, E. 2017/99, K. 2019/264, T. 26.03.2019 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026; YCGK, E. 2017/586, K. 2017/450, T. 31.10.2017 <Legalbank> s.e.t. 29.05.2026.

¹⁹⁰ YCGK, E. 2017/99, K. 2019/264, T. 26.03.2019 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026.

B. İDDİANAME İLE BAĞLILIK VE YENİ FİİL YASAĞI

Yargıtay içtihadında ceza yargılamasının konusunu belirleyen unsurun iddianamede açıklanan fiil olduğu kabul edilmektedir.¹⁹¹ İlgili hüküm uyarınca mahkeme iddianamede gösterilen suça ilişkin fiil ile bağlıdır; ancak bu fiilin hukuki nitelendirmesi ile bağlı değildir. Bu nedenle mahkeme, iddianamede anlatılan fiilin hukuki niteliğini değiştirerek farklı bir suçtan hüküm kurabilecektir.¹⁹² Örneğin; iddianamede hırsızlık olarak nitelendirilen fiil, mahkemenin nezdinde suç eşyasının kabul edilmesi suçunu oluşturuyorsa sanığa ek savunma hakkı verilerek; suç eşyasının kabul edilmesi suçundan hüküm kurulabilecektir.¹⁹³ Yahut iddianamede kasten öldürmeye teşebbüs olarak nitelendirilen fiil, mahkemenin nezdinde kasten yaralama suçunu oluşturuyorsa, sanığa ek savunma hakkı verilerek; kasten yaralama suçundan hüküm kurulabilecektir.¹⁹⁴ Bununla birlikte mahkemenin iddianamede anlatılan olayın dışına çıkarak yeni bir fiil kabul etmesi mümkün değildir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun uygulamada aynı fiil kavramı olgusunu oldukça dar kabul ettiği görülmektedir. Örneğin iddianamede mala zarar verme suçundan açılan ancak değişen suç vasfına göre hırsızlık suçundan karar verilen olayda; iddianamede sanıkların metruk binadaki ahşapları yakmak amacıyla söktükleri anlatılmış; yerel mahkeme ise yargılama sırasında ulaşılan delillerden hareketle sanıkların bu ahşapları kendi evlerinde yakmak üzere söküp götürmek istedikleri sonucuna varmıştır. Buna rağmen Ceza Genel Kurulu, iddianamede ahşapların alınarak götürülmek istendiğine ve failin faydalanma amacıyla hareket ettiğine ilişkin açık bir anlatım bulunmadığı gerekçesiyle hırsızlığa teşebbüs suçundan hüküm kurulmasını hukuka aykırı bulmuştur. Böylece kurul, aynı tarihsel olay içinde yer alan ve yargılama sırasında hukuki anlamı değişen davranışı, fiilin hukuki nitelendirilmesi kapsamında değil, iddianamede yer alma-

¹⁹¹ YCGK, E. 2014/14, K. 2015/273, T. 15.09.2015 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026.

¹⁹² **Hakeri, Hakan/Ünver, Yener** (2024) Ceza Muhakemesi Hukuku, 22. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 1894.

¹⁹³ YCGK, E. 2013/225, K. 2014/257, T. 13.05.2014 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026; YCGK, E. 2014/14, K. 2015/273, T. 15.09.2015 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026.

¹⁹⁴ YCGK, E. 2013/658, K. 2014/330, T. 17.06.2014 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026.

yan yeni bir fiil olarak değerlendirmiştir.¹⁹⁵ Benzer şekilde kurul; nitelikli cinsel saldırı suçunu oluşturduğu iddia olunan fiile ilişkin anlatım içeren iddianamede, mağdurun zorla araca bindirilerek başka bir yere götürüldüğü ve burada cinsel saldırıya maruz bırakıldığı açıkça anlatılmış olmasına rağmen, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu oluşturduğu düşünülen fiilin açıkça tarif edilmediği gerekçesiyle kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun da oluştuğu kabul edilerek ek savunma hakkı verilmek suretiyle sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurulan mahkeme kararını hukuka aykırı bularak bozmuştur.¹⁹⁶ Yine iddianamede “üzerine kayıtlı elektrik sayacının yapılan kontrolünde, mühür koparmak suretiyle kaçak elektrik kullandığı” anlatımına yer verilen ancak suç adı ile sevk maddesinin hırsızlık olarak gösterildiği iddianame sebebiyle; kurul, mührün koparıldığının belirtilmesine karşın iddianamede mühür bozma suçunu oluşturabilecek bir anlatıma yer verilmediğini, eylemin hırsızlık suçuna ilişkin olduğunu ve dolayısıyla bu suçtan usulüne uygun açılmış bir dava bulunmadığını kabul etmiştir.¹⁹⁷

Bu kararlar birlikte değerlendirildiğinde, Ceza Genel Kurulunun yeni fiilin varlığını belirlerken tarihsel olayın bütünlüğünden ziyade ilgili suç tipinin unsurlarını oluşturan olguların iddianamede ayrıca ve açık biçimde yer alıp almadığını esas aldığı görülmektedir. Gerçekten de hırsızlık kararında belirleyici olan husus, ahşapların yakılmak amacıyla sökülmesi olgusu değil; faydalanma amacına ve alma davranışına ilişkin açıklamanın bulunmamasıdır. Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma kararında mağdurenin zorla araca bindirilerek başka bir yere götürüldüğü anlatılmasına rağmen, bu davranışların ilgili suç bakımından yeterli açıklıkta ortaya konulmadığı kabul edilmiştir. Mühür bozma kararında

¹⁹⁵ YCGK, E. 2014/14, K. 2015/273, T. 15.09.2015 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026. Karşı oy gerekçesi kanaatimizce haklı olarak, iddianamede metruk binanın ahşaplarının “yakılmak amacıyla söküldüğünün” belirtilmesinin hırsızlık suçuna işaret ettiğini ve sevk maddesindeki hatanın fiilin niteliğini değiştirmeyeceğini vurgulamış; ayrıca iddianamede yer alan bu anlatım karşısında sanığın savunma hakkının kısıtlandığından söz edilemeyeceğini, zira yeniden dava açılması halinde de olayın aynı şekilde anlatılmak zorunda kalınacağını isabetli biçimde tespit etmiştir.

¹⁹⁶ YCGK, E. 2013/658, K. 2014/330, T. 17.06.2014 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026.

¹⁹⁷ YCGK, E. 2013/225, K. 2014/257, T. 13.05.2014 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026.

ise mührün koparıldığı açıkça belirtilmesine rağmen, bunun mühür bozma suç bakımından yeterli bir anlatım sayılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Böylece değerlendirme, davranışların aynı tarihsel olayın parçası olup olmadığı noktasından uzaklaşarak, ilgili suç tipinin unsurlarının iddianamede ayrıca gösterilip gösterilmediği noktasına kaymaktadır.

Kanaatimizce bu yaklaşım, CMK m. 225'teki "unsurları gösterilen suçla ilişkin fiil" ifadesinin lafzıyla bağdaşmakla birlikte, muhakeme hukukuna özgü fiil kavramının işleviyle tam olarak örtüşmemektedir. Zira muhakeme hukuku anlamında fiilin temel işlevi, belirli bir suç tipinin unsurlarını değil, yargılamaya konu edilen tarihsel yaşam olayını belirlemektir. Bu nedenle aynı zaman ve mekân bağlamında gerçekleşen ve aynı olay örgüsünün parçasını oluşturan davranışların, yalnızca farklı bir suç tipinin unsurlarını oluşturduğu veya bu unsurların iddianamede anlatılmasına rağmen ayrıca vurgulanmadığı gerekçesiyle yeni fiil olarak değerlendirilmesi isabetli görünmemektedir.¹⁹⁸ Aksine bu tür durumlarda sorun, yeni bir fiilin varlığından ziyade aynı tarihsel olayın hukuki olarak nasıl nitelendirileceği sorunudur.

Bu nedenle yeni fiil yasağının sınırları belirlenirken suç tiplerinin unsurlarından değil, iddianamede anlatılan tarihsel olayın bütünlüğünden hareket edilmesi gerekir. Aksi yöndeki yaklaşım, CMK m. 225'in ikinci fıkrasında mahkemeye tanınan hukuki nitelendirme serbestisinin uygulama alanını önemli ölçüde daraltmakta ve aynı tarihsel olay kapsamında kalan davranışların dahi yeni fiil olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır.

¹⁹⁸ Yargıtayın, bir kimsenin boğazına silah dayanılarak parasının alınmasına ilişkin olayda, mağdurun zorla götürülmesi ve belirli bir süre alıkonulmasına ilişkin olgular iddianamede yer almasına rağmen, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin usulüne uygun dava açılmadığı gerekçesiyle bu suçtan hüküm kurulamayacağı yönündeki yaklaşımını eleştiren; davasız yargılama olmaz ilkesinin suç tipine değil fiile ilişkin olduğunu, bu nedenle belirleyici olanın ilgili eylemlerin iddianamede yer alması olduğunu savunan ve katıldığımız görüş için bkz. **Hakeri/Ünver**, s. 1893 vd. İlgili Yargıtay kararı için bkz. Yargıtay, 6. CD, E. 2013/34801 K. 2016/6310, T. 25.10.2016 <Legalbank> s.e.t. 29.05.2026.

C. EK SAVUNMANIN SINIRLARI

Ceza muhakemesinde fiil kavramının bir diğer önemli sonucu, ek savunma kurumunun uygulama alanının belirlenmesidir. CMK m. 226 uyarınca sanığa ek savunma verilmesi iddianamede anlatılan fiilin hukuki niteliğinin değişmesi hâlinde mümkündür. Buna karşılık iddianamede açıkça gösterilmeyen ve bağımsız bir suç oluşturan fiilin ek savunma verilmek suretiyle yargılamaya dahil edilmesi mümkün değildir.¹⁹⁹ Ceza Genel Kurulu bir kararında, müştekinin bilgisayar malzemesi alım satımı yaptığı işyerine gece vakti girilerek kasadan çeşitli eşyaların çalındığı yönündeki anlatıma yer veren iddianamede sanık hakkında yalnızca hırsızlık suçundan sevk maddesi gösterildiğini tespit etmiştir. Yerel mahkeme, işyeri dokunulmazlığının ihlali suçunun unsurlarının (kapalı işyerine mutad olmayan saatte ve rıza dışı girilmesi) iddianamede fiilen anlatıldığını, eksik olanın yalnızca sevk maddesi olduğunu ve bu eksikliğin ek savunmayla giderilebileceğini ileri sürmüş olmasına rağmen; Ceza Genel Kurulu, işyeri dokunulmazlığının ihlali suçunu oluşturduğu düşünülen fiilin açıkça tarif edilmediği gerekçesiyle bu suçtan mahkûmiyet kurulmasını hukuka aykırı bulmuştur.²⁰⁰ Aynı doğrultuda verilen diğer kararlarda da; bir olayın anlatımında başka olaydan bahsedilmesinin, o olaydan da dava açıldığını göstermeyeceği ve iddianamede bağımsız biçimde gösterilmeyen fiillerin, eylemlerin açıkça tarif edilmediği durumda ek savunma yoluyla yargılamaya dahil edilemeyeceği vurgulanmıştır.²⁰¹

Ceza Genel Kurulu başka bir kararında ise, aynı evde yaşayan iki mağdura yönelik hırsızlık eylemi nedeniyle sanık hakkında tek bir hırsızlık suçundan kamu davası açılmış olmasına rağmen yerel mahkemenin ek savunma hakkı vererek sanığı iki ayrı suçtan cezalandırmasını hukuka aykırı bulmuştur. Kurula göre CMK m. 226 yalnızca fiilin hukuki niteliğinin değişmesi hâlinde uygulan-

¹⁹⁹ YCGK, E. 2013/109, K. 2014/198, T. 22.04.2014 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026; YCGK, E. 2013/667, K. 2015/5, T. 17.02.2015 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026.

²⁰⁰ YCGK, E. 2013/109, K. 2014/198, T. 22.04.2014 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026.

²⁰¹ YCGK, E. 2013/658, K. 2014/330, T. 17.06.2014 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026; YCGK, E. 2013/274, K. 2014/78, T. 18.02.2014 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026; YCGK, E. 2013/699, K. 2013/601, T. 10.12.2013 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026.

bilecektir. Öte yandan karara konu olaydaki “iddianamedeki anlatım, sevk ve nitelendirmede; sanığın aynı evde yaşayan mağdurlara yönelik iki ayrı hırsızlık suçunu işlediğini ortaya koyacak net bir açıklamaya yer verilmediğinden” bahisle; iddianamede açıkça gösterilmeyen ayrı fiillerin yargılamaya dahil edilmesine imkân verilmemiştir.²⁰²

Yargıtay içtihadı incelendiğinde ceza muhakemesi anlamında fiilin teorik olarak hukuki nitelendirmeden bağımsız bir maddi olay bütünlüğü olarak kavrandığı görülmektedir. Bununla birlikte uygulamada, aynı tarihsel olayın parçası olan bazı davranışlar, ilgili suç tipine ilişkin olguların iddianamede yeterince açık gösterilmediği gerekçesiyle yeni fiil olarak kabul edilmektedir. Böylece fiilin sınırları tarihsel olayın bütünlüğüne göre değil, suç tipinin unsurlarına göre belirlenir hâle gelmektedir. Bu yaklaşım, öğretide kabul edilen geniş muhakeme fiili anlayışının uygulama alanını önemli ölçüde daraltmaktadır. Kurulun bu hâllerde önerdiği çözüm, ilgili suç bakımından yeniden suç duyurusunda bulunularak ayrı bir dava açılması ve gerektiğinde davaların birleştirilmesidir. Ancak söz konusu davranışların baştan itibaren aynı tarihsel olayın parçası olduğu kabul edildiğinde, bu çözümün usul ekonomisi ilkesiyle bağdaştırılması güçleşmektedir. Ayrıca fiilin sınırlarının suç tiplerinin unsurlarına göre belirlenmesi, aynı yaşam olayının farklı parçalara ayrılarak birden fazla muhakemeye konu edilmesi sonucunu doğurabileceğinden, *ne bis in idem* ilkesinin koruma alanı bakımından da sorun teşkil etmektedir.

SONUÇ

Ceza muhakemesi hukukunda fiil kavramı, yargılamanın konusunu, mahkemenin inceleme yükümlülüğünün sınırlarını ve *ne bis in idem* güvencesinin uygulama alanını belirleyen temel kavramlardan biridir. Bu nedenle muhakeme hukuku anlamındaki fiilin nasıl tanımlandığı, yalnızca teorik bir mesele olmayıp bireyin hangi olay nedeniyle yargılanacağı ve aynı olay nedeniyle yeniden yargılanıp yargılanamayacağı bakımından doğrudan sonuç doğurmaktadır.

²⁰² YCGK, E. 2013/667, K. 2015/5, T. 17.02.2015 <Lexpera> s.e.t. 03.06.2026.

Bu çalışmada ortaya konulduğu üzere muhakeme hukuku anlamındaki fiil, maddi ceza hukukundaki fiilden bağımsız bir kategoridir. Maddi hukuktaki içtima değerlendirmeleri muhakeme fiilinin belirlenmesinde yalnızca bir başlangıç noktası oluşturmakta; nihai belirleme ise davranışlar arasındaki zaman, mekân, amaç ve anlam bağlantısı dikkate alınarak yapılmaktadır. Alman Federal Yüksek Mahkemesi içtihadı da muhakeme fiilinin suç tiplerinden bağımsız, tarihsel yaşam olayını esas alan işlevsel bir kategori olduğunu kabul etmektedir. Belirleyici ölçüt, davranışların ayrı değerlendirilmesinin bütünlük arz eden bir yaşam olayını yapay biçimde parçalayıp parçalamayacağıdır.

Karşılaştırmalı inceleme, Türk ve Alman hukukunun teorik çıkış noktasının büyük ölçüde ortak olduğunu göstermektedir. Her iki sistemde de muhakeme fiili, kural olarak hukuki nitelendirmeden bağımsız bir maddi olay bütünlüğü olarak kavranmaktadır. Ancak normatif düzenleme ve uygulama bakımından önemli bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Alm. CMK m. 264, fiilin duruşmanın sonucu itibarıyla ortaya çıktığı şekliyle değerlendirilmesini öngörerek mahkemeye suç tipinden bağımsız bir inceleme yetkisi ve yükümlülüğü tanırken; CMK m. 225'teki "iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil" ifadesi, uygulamada fiilin suç tipiyle ilişkilendirilmesine daha elverişli bir zemin oluşturmaktadır.

Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu içtihadı incelendiğinde, yeni fiilin varlığı belirlenirken çoğu kez tarihsel olayın bütünlüğünden değil, ilgili suç tipinin unsurlarını oluşturan olguların iddianamede ayrıca ve açık biçimde gösterilip gösterilmediğinden hareket edildiği görülmektedir. Böylece teorik düzeyde benimsenen geniş muhakeme fiili anlayışı, uygulamada suç tipine bağımlı daha dar bir yoruma dönüşmektedir. Üstelik kurulun bu hâllerde önerdiği suç duyurusu ve ayrı dava açılması çözümü, aynı tarihsel olayın farklı parçalarının ayrı muhakemelere konu edilmesine yol açabilmekte; bu durum hem usul ekonomisi hem de *ne bis in idem* güvencesinin kapsamı bakımından tartışmaları beraberinde getirmektedir.

Bu sonuç, AİHM'nin Zolotukhin kararıyla benimsenen *idem factum* yaklaşımı bakımından ayrıca önem taşımaktadır. Zolotukhin kararında vurgulandığı

üzere *ne bis in idem* güvencesinin belirleyici ölçütü hukuki nitelendirme değil, maddi olayın kimliğidir. Bu nedenle CMK m. 225'te yer alan “suça ilişkin fiil” ifadesinin yorumunda, suç tipinin unsurlarından ziyade tarihsel olayın bütünlüğünü esas alan bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Böyle bir yorum, hem muhakeme fiili kavramının teorik temelleriyle uyum sağlayacak hem de aynı yaşam olayının farklı suç tipleri üzerinden parçalanarak birden fazla muhakemeye konu edilmesi riskini azaltacaktır. Nitekim mülga 1412 sayılı Kanun’un 257. maddesinde yer alan “*hükmün mevzuu, duruşmanın neticesine göre iddia-namede gösterilen fiilden ibarettir*” formülasyonu da bu yönde bir yaklaşım için daha elverişli bir zemin sunmaktaydı. Bu yönüyle, gerektiğinde benzer bir formülasyona dönülmesi de değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Berrin** (2025) Ceza Hukuku: Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Akkaya, Çetin** (2019) “Suçların İctimai Bağlamında Fiil Tekliği”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi C. 7, S. 13, ss. 1-38.
- Alpaslan, Selin** (2025) “Yargıtay Kararları Işığında İctima Kurallarının Hırsızlık Suçu Bakımından İncelenmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi C. 31, S. 1, ss. 69-90.
- Apiş, Özge** (2020) “Türk Ceza Muhakemesinde Hükmün İddianamede Gösterilen Fiil ve Fail Hakkında Verilmesi Meselesi”, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 8, S. 16, ss. 909-934.
- Bechtel, Alexander** (2022) “Der prozessuale Tatbegriff und seine Bedeutung für die Bestimmung wichtiger Verfahrenshindernisse”, Der prozessuale Tatbegriff und seine Bedeutung für die Bestimmung wichtiger Verfahrenshindernisse C. 54, S. 3, ss. 199-204.
- Cebeci, Şeyma** (2021) Türk Ceza Hukuku Bağlamında Ne Bis İn İdem İlkesi, İstanbul, On İki Levha Yayınları.
- Centel, Nur/Zafer, Hamide** (2021) Ceza Muhakemesi Hukuku El Kitabı, 7. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Cording, Sebastian** (1993) Der Strafklageverbrauch bei Dauer- und Organisationsdelikten, Berlin, Duncker & Humblot.
- Çınar, Ali Rıza** (2009) “Eylemi (fiili) Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi C. 22, S. 84, ss. 31-62.
- Demirbaş, Timur** (2024) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Demirci, Hatice** (2023) Ceza Muhakemesi Hukukunda Fiil ve Fiilin Hukuki Niteliğinin Değişmesi, (Yüksek Lisans Tezi) Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı.
- Dursun, Selman** (2021) Ceza Hukukunda Hareket Kavram ve Terimi: Disiplinlerarası Bir Yaklaşımla: Almanca ve İngilizce Literatürle Karşılaştırmalı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- El-Ghazi, Mohamad** (2025) “StGB § 52 Tateinheit”: Münchener Kommentar zum StGB, 5. Auflage, München, C.H.Beck.

- Eschelbach, Ralf** (2026) “StPO § 264 Gegenstand des Urteils”: BeckOK StPO mit RiStBV und MiStra, Graf, 58. Auflage, München, C. H. Beck.
- Evirgen, Selen** (2024) Ceza Muhakemesi Hukukunda Kesin Hüküm, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Greco, Luis** (2015) Strafprozesstheorie und materielle Rechtskraft: Grundlagen und Dogmatik des Tatbegriffs, des Strafklageverbrauchs und der Wiederaufnahme im Strafverfahrensrecht, Berlin, Duncker & Humblot.
- Gropp, Walter/Sinn, Arndt** (2020) Strafrecht Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Berlin, Heidelberg, Springer.
- Hakeri, Hakan** (2024) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 30. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Hakeri, Hakan/Ünver, Yener** (2024) Ceza Muhakemesi Hukuku, 22. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Hatipoğlu, Fatih** (2026) “Ne Bis in Idem İlkesinin Bir Unsuru Olarak Fiilin Aynılığı”, Adalet Dergisi C. 1, S. 76, ss. 903-932.
- Heinrich, Bernd** (2022) Strafrecht - Allgemeiner Teil, 7. Auflage, Stuttgart, W. Kohlhammer Verlag.
- Herzberg, Rolf Dietrich** (2021) “Verhaltensnorm, Sanktionsnorm und Tatbegriff - eine kritische Betrachtung”, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik C. 16, S. 7-8, ss. 420-429.
- Huber, Michael** (2012) “Grundwissen - Strafprozessrecht: Die Tat im prozessualen Sinn”, Juristische Schulung C. 3, ss. 208-210.
- Karakehya, Hakan** (2015) “Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları”, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi C. 3, S. 2, ss. 199-225.
- Karakehya, Hakan** (2024) Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Kelep Pekmez, Tuba** (2019) Ceza Muhakemesinde Fiil, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Kılıç, Ahmet** (2023) Suçların İçtimai Bağlamında Fiil Tekliği, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Kindhäuser, Urs/Schumann, Kay H.** (2022) Strafprozessrecht, 6. Auflage, Baden-Baden, Nomos.
- Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan** (2025) Türk Ceza Hukuku: Genel hükümler, 18. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Kretschmer, Joachim** (2021) “Zum Begriff der Tat im prozessualen Sinne: BGH, Beschluss vom 19. Januar 2021 - 2 StR 458/20”, Juristische Rundschau C. 2021, S. 11, ss. 598-601.

- Norouzi, Ali B.** (2024) “StPO § 264 Gegenstand des Urteils”: Knauer, Christoph/Kudlich, Hans/Schneider, Hartmut (Editörler) Münchener Kommentar zur Strafprozessordnung, 2. Auflage, München, C.H.Beck.
- Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar** (2025) Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Özen, Mustafa** (2010) “Non Bis in İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 14, S. 1, ss. 389-417.
- Özgenç, İzzet** (2025) Türk Ceza Hukuku: Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Özmen, Erdi** (2019) “Ek Savunma Hakkı”, Ceza Hukuku Dergisi C. 14, S. 40, ss. 451-514.
- Radtke, Henning** (2012) “Der strafprozessuale Tatbegriff auf europäischer und nationaler Ebene”, Neue Zeitschrift für Strafrecht C. 32, S. 9, ss. 479-484.
- Radtke, Henning/Hohmann, Olaf** (2025) Strafprozessordnung: Kommentar, 2. Auflage, München, Verlag Franz Vahlen.
- Rengier, Rudolf** (2022) Strafrecht Allgemeiner Teil, 14. Auflage, München, C.H. Beck.
- Rosenau, Henning/Dorneck, Carina** (2025) “§ 264 StPO Gegenstand des Urteils”: Satzger, Helmut/Schluckebier, Wilhelm/Werner, Raik (Editörler) Satzger/Schluckebier/Werner Strafprozessordnung: StPO, 6. Auflage, Hürth, Carl Heymanns Verlag.
- Rostalski, Frauke** (2019) Der Tatbegriff im Strafrecht, Entwurf eines im gesamten Strafrechtssystem einheitlichen normativ-funktionalen Begriffs der Tat, Tübingen, Mohr Siebeck.
- Roxin, Claus/Schünemann, Bernd/Kern, Eduard** (2022) Strafverfahrensrecht: Ein Studienbuch, 30. Auflage, München, C. H. Beck.
- Steinberg, Georg/Stam, Fabian** (2010) “Der Strafprozessuale Tatbegriff”, JURA C. 12, ss. 907-910.
- Stuckenberg, Carl-Friedrich** (2020) “§ 264 Gegenstand des Urteils”: Becker, Jörg-Peter/Esser, Robert/Erb, Volker/vd. (Editörler) Löwe-Rosenberg Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz, 27. Auflage, Berlin, De Gruyter.
- Stuckenberg, Carl-Friedrich** (2021) “Buchrezension: Frauke Rostalski, Der Tatbegriff im Strafrecht. Entwurf eines im gesamten Strafrechtssystem einheitlichen normativ-funktionalen Begriffs der Tat, Mohr Siebeck, 2019, 471 S.”, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik C. 16, S. 4, ss. 279-297.

- Şahin, Cumhuri/Göktürk, Neslihan** (2025) Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Tiemann, Frank** (2023) “StPO § 264 Gegenstand des Urteils”: Barthe, Christoph/Gericke, Jan (Editörler) Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung, 9. Auflage, München, C.H. Beck.
- Velten, Petra** (2026) “§ 264 StPO Gegenstand des Urteils”: Deiters, Mark/Wolter, Jürgen (Editörler) SK-StPO Kommentar, 6. Auflage, Köln, Carl Heymanns Verlag.
- Volk, Klaus/Engländer, Armin** (2020) Grundkurs StPO, 9. Auflage, München, C. H. Beck.
- Wohlers, Wolfgang** (2021) “Rostalski, Frauke: Der Tatbegriff im Strafrecht, Entwurf eines im gesamten Strafrechtssystem einheitlichen normativ-funktionalen Begriffs der Tat (Jus Poenale, Beiträge zum Strafrecht, Band 17), Mohr Siebeck, Tübingen 2019, 471 Seiten, ISBN 978-3-16-156603-5.”, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft C. 133, S. 4, ss. 1082-1092.
- Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe** (2025) Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.